

SECTIO III.
DE
MORBIS, EX VITIO MOTUUM
ORIENTIBVS.

I.

Quemadmodum humores in nostro corpore, quantitate & qualitate peccando, varias lesiones producant morbosas, ita non minus motus partium solidarum, varia producere possunt vitia sanitatis, imo ipsi vitia nocere.

SCHOL.

Consideravimus hactenus varias primariasque humorum nostri corporis lesiones, atque sanitatis incommoda diversa hinc dependentia, non quidem cum motuum omnimoda exclusione, sed sub debita eorundem consideratione conjuncta, ita tamen, ut principaliter illos affectus pertractaverimus, quorum formalis & materialis causæ præcipuum fundamentum in læsione craseos humorum consistit: unde nunc transivimus quoque facimus ad illos, quorum formalitas sese maxime & principaliter per motuum varias lesiones exferit ac manifestat, quamvis humores nostri corporis causam materialem & antecedentem horum affectuum utique constituent.

II.

Commodioris tractationis gratia dispeccimus motuum vitia in duas classes, quarum prior motuum exacerbationes, altera autem eorundem remissiones atque defectus comprehendit.

SCHOL.

Sub priore classe perlustrabimus affectiones morbosas, quæ varii generis spasmis sese manifestant, & partim motibus dolorosis arthriticis, partim convulsivis absolvuntur.

Ad

DE MOTUUM EXACER

Ad hæc revocamus eos
u. aut remissionem
palyticis, lipochytis.CAP.
E MOTUUM
TORUM**M**otus exacerbati
nati.Per illos intelligimus epemola
a materialem pro fundamento
remode & corrigende, vel
similiter ab ipsa natura fulcip
ab spasmis propter humorum
Per hoc vero, quæ a tantis ex
fovenit, & quæ ad imitatio
quando a refrigeratione externa

Palpitatio

II.
Palpitatio cordis est motus
le cognoscitur, p. n. & extr
u sensu ratiis, spūs, imm
nda ab adulatione, per cogSCHOL.
ad teris aut intepens est h
i. & in levitate motus: non
Ubb

Ad alteram revocabimus eas læsiones, quæ in sensuum & motuum defectu, aut remissione nimia consistunt, nobisque affectus apoplecticos, paralyticos, lipothymicos, & syncopicos sistunt.

CAPUT I.
DE MOTUUM EXACERBATORUM VITIIS.

*M*otus exacerbati sunt vel idiopathici, vel symptomati-
I.
matici.

SCHOL.

Per illos intelligimus ejusmodi motus, qui causam in corpore hærentem materialem pro fundamento agnoscunt, cujus vel imminuendæ, vel alterandæ & corrigendæ, vel penitus ejiciendæ gratia directo & intentionaliter ab ipsa natura suscipiuntur & exacerbantur: quale quid e. g. sub spasms propter humorum spissitudinem removendam contingit.

Per hos vero, quæ a causa externa aliena mere passiva producuntur, foventur, & quasi ad imitationem illarum saltem adornantur, quod aliquando a refrigeratione externa partis solidæ occurrit.

Palpitatio Cordis.

II.

Palpitatio cordis est motus ipsius pulsatorius, in systole & diastole consistens, p. n. & extraordinarie, ita per intervalla auctus, ut sensu tactus, visus, immo auditus, tam ab ægro, quam aliquando ab adstantibus, per costas, & vestimenta, facile percipiatur.

SCHOL.

Haud rarus aut infrequens est hic affectus, sed potius maxime cognitus, & in sensus incurrens: non perpetua duratione ægros afficiens,

ciens, sed per intervalla ut plurimum recurrens, eam ob rationem a natura susceptus, ut sanguis in circulo suo vegetius promoveatur, & cor ipsum ab ejus extraordinaria colluvie liberetur, simulque vel spissior factus attenuetur, vel peregrinis etiam miasmaticis particulis refertus, ab illis repurgetur, aut aliquando propter causam aliquam continentem in organis, circulationi sanguinis dicatis, hærentem, eamque impediendem, simpliciter fortiori nisu transpellatur, ne sub diuturniore mora coagulationi & stasi subjiciatur.

Unde videmus, cordis palpitationem obtingere, vel post extraordinarias corporis exagitationes, sub cursitationibus: vel sub repentina sanguinis restrictione ab extremis ad interiora, per terrorem, vel sub febribus malignis, & contagiosis, gangræna, sphacelo, & venenis asumptis: vel sub hypochondriacis atque hytericis pathematibus: vel denique sub polyposa concretionem in ipso corde, aut vasis cordi proximioribus atque majoribus hærente.

E quibus si rite perpendantur, maxime elucescit, palpitationem cordis magis esse aliarum læsionum symptoma accessorium molestum, quam ipsam læsionem aut morbum, imo si recte & secundum rei naturam loqui velimus, nihil esse morbosum, sed motum cordis p. n. quidem & consuetudinem auctum, eum vero in finem a natura susceptum, ut fortiori illo motu aliquid noxii atque morbosum, læsionem inducens aut minitans, pro viribus removeatur, excutiat, aut avertatur.

III.

Palpitatio cordis vel plane temporaria & transitoria est, vel chronicum affectum constituit.

SCHOL.

Notamus hic merito differentiam, quæ circa hunc affectum in se spectatum occurrit: dum vel a sola causa externa, corporis nempe exagitatione sub motu aut cursu velociore, aut ascensione ad loca accliviora originem ducit, & cessante causa, mox iterum cessat, nec sine tali causa recurrit; vel ab aliis causis in corpore hærentibus sæpe atque frequenter recurrit, citra talem occasionalem atque externam manifestam causam, eoque ipso ansam præbet, ut prior species, tanquam magis naturalis, medicæ considerationi non subjiciatur, & tanquam affectus, nihil morbosus

DU MOTUUM EXACER

involvens, negligitur, et
affectum mistum, qui con
m, & in præterito quæ

Subiecta molliora hujus
Femina præteriti.

In rem, et ordinem q
tando concurre: hinc possunt
molesto- sequentem in con
na simul dicantur, amò sic
a quæ ex corpore videbatur
riti de his consequentia, ordi
ne esse solent, licet hinc
de quibus mentes celant, ma

Subiectum speciale est ip
Sc

Hoc enim vehementiores m
symplicibus & dubiis expe
tione tam vult præterite ad
na in conditionem tribuunt, ut a
fuit, mox repentinè diffidit
ne, et hinc hinc impellit, et

Causa materiali videntur
militate simul abundans.

Scilicet
Cum nempe hoc modo ad mot
tam per partem molliorem & f
lucis & hypochondriacis, præ
partem ex utroque feda
D b

morbosi involvens, negligatur, cum altera species proprie talem constituat affectum molestum, qui causarum indagationem ac remotionem meretur, & in præsentī quoque nostræ considerationis objectum existit.

IV.

*Subjecta molesti hujus affectus sunt corpora plethorica:
& Fœmina præ viris.*

SCHOL.

Ita tamen, ut ordinarie quasi cum statu plethorico, sanguinis spissitudo concurrat: hinc potissimum temperamentum melancholicum, aut melancholico-sanguineum in considerationem venit, quippe quæ, si otiosa vita simul abutantur, tanto facilius huic affectui subjiciuntur: Fœminæ quoque ex culpa vitæ sedentiæ præ viris magis ab illo vexantur, & si viri de illo conqueruntur, ordinarie hypochondriacis passionibus expositi esse solent, sicuti fœminis quoque, hysterica passione laborantibus, & quibus menses cessant, magis familiaris esse solet.

V.

Subjectum speciale est ipsum cor.

SCHOL.

Hoc enim vehementiores motus, eosque frequentiores & velociores systalticos & diastalticos experitur, sub qua motus pulsatorii exacerbatione tam vasa proxime adjacentia, quam ipsi pulmones & diaphragma in consensum trahuntur, ut ab infarctu sanguinis majore in pulmonibus, motus respiratorius difficilior reddatur, donec cessante palpitatione, & fortiore sanguinis impulsu, respiratio quoque liberior iterum evadat.

VI.

*Causa materialis ordinaria est sanguis, plus justo spissior,
& quantitate simul abundans.*

SCHOL.

Cum nempe hoc modo ad motum circulatorium & progressivum, præsertim per partes angustiores & strictiores, minus aptus sit, (qualis melancholicis & hypochondriacis, præcipue fœminis, partim ex temperamento, partim ex vitæ genere sedentario, familiarissimus esse solet.)

sub impeditiore illius progressu, notabilis aliquando ipsius portio versus majora ac interiora vasa regurgitat, & ad ipsum cor redundat: sub qua redundantia ventriculi cordis, ultra solidum & debitum sanguine replentur, ut inde primo debilior succedat pulsus, & angustiam quasi lipothymicam post se trahat, dum ventriculi repleti extenduntur, quæ pulsus debilitas tamen mox in velocitatem & violentiam mutatur, quando natura, ob damnum coagulationis sanguinis evitandum, & pro restituendo liberiore ipsius circulo, motum fibrarum cordis intendit, & sub systole validiore, citiusque repetita diastole, molem, hæcenus cor obruentem, simul & semel propellit, & expulso sanguine, ab illo motu extraordinario ad tempus vacat, donec nova accedente causa occasionali regurgitationis, ad idem naturale quasi remedium recurrat.

Id quod tamen sub sola sanguinis abundantia, aut leviori ipsius spissitudine concurrente, paulo rarius contingit, nisi in ejusmodi subjectis turgefactoria sanguinis expansio aliquando accedat. Si autem vel ex temperamento, vel ex diætâ, vel ex genere vitæ & animi pathematibus, sanguinis spissitudo indies increbescat, tunc utique frequentiores quoque contingunt palpitationis recursus.

VII.

Aliquando certa & specialis sanguinis impuritas & discrasia in culpa est.

SCHOL.

Non enim semper sola sanguinis spissescencia est accusanda, dum etiam in aliis affectibus aliquando symptomatice occurrit, ubi particule miasmaticæ, putridæ sanguini permixtæ sunt, ad quarum citiorem expulsionem & eliminationem e corpore, natura iisdem motibus extraordinariis insurgit, id quod accidit in febribus malignis, sphacelo, & veneno assumpto.

VIII.

Aliquando causa materialis non hæret in ipso sanguine, sed in organis, aut circa illa, que motui sanguinis inserviunt.

SCHOL.

Huc pertinent polypi, in corde ejusque ventriculis, aut vasis sanguife-

es regurgitatio, æque ac circum
stantis non sepe ligandis
quorum coarctatum cutis
dem de illarum præsentia
quoque sunt liquoris pericardii
live in corde, live in ære

Diffinivimus ceteros,
vel hæretos recessus, sed
hæretos, præparatum

Sicut

U quod in tarum veteri
no cui occasionalis confider
conditio ad stultitiam, &
dispositionem, hinc conting
re motum interiorum fibrarum
re quantitate ab inferioribus
repellatur, qui tamen hinc re
vera repellit ac propellit neq
in proportionem & gradum p
velitate ad ejus indoleptionem
materialis præterit in corde
conditio hæretosque quantitate

Spa

Spasmi sunt species motuum
in molibus fibrarum, vel totum
vel musculi huius, extraor
dinare affertur, & dolores

guiferis reperiundi, æque ac carnosæ ipsius cordis excrescentiæ, quas tamen causas non æque dignoscere, & certo perspicere licet, nisi omnium reliquarum ordinarium causarum defectus tale quid arguat, atque probabilem de illarum præsentia conjecturam suppeditet: de quarum classe quoque sunt liquoris pericardii nimia quantitas, tubercula, calli, ossicula sive in corde, sive in arteriis, sive extrorsum illis adhærentia.

IX.

Sustinuerunt veteres, non solum a causa sanguinea, aliisque hæcenus recensitis, sed frequenter etiam a flatu, vel materia flatulenta, palpitationem cordis ortum ducere.

SCHOL.

Id quod in tantum verum est, & rectissime se hadet, si flatulentia tanquam causa occasionalis consideratur; cum enim sine exceptione quasi hypochondriaci ad flatulentiam, & speciatim anoticam, maximam habeant dispositionem, hinc contingit, ut præsentibus multis flatibus, iisque per motum intestinorum strictorium sursum propulsis, sanguis etiam majore quantitate ab inferioribus ad superiora particulariter congeratur ac propellatur, qui tamen huc redundans & regurgitans ordinario pulsus motu dispelli ac propelli nequit, sed utique majorem motus pulsatorii proportionem & gradum postulat, & ita naturam physica quadam necessitate ad ejus susceptionem inducit: si autem flatus tanquam causa materialis proxima in corde ejusque ventriculis hærens accipiatur, nexus causalitatis hæc æque quadrare videtur.

Spasmi.

X.

Spasmi sunt species motuum exacerbatorum, in partibus solidis mollibus fibrosis, vel totum musculum, vel partem ipsius, vel plures musculos simul, extraordinaria fibrarum tensione rigida simpliciore efficiens, & dolores ut plurimum efficiens.

SCHOL.

SCHOL.

Distinguit se spasmus a convulsione in eo, quod spasmus consistat in simpliciore rigida partium musculosarum tensione; convulsio autem motu reciproco antagonistico plurium musculorum, in officio sibi oppositorum, absolvatur, & quod spasmus ordinarie sit dolorificus, quod sub convulsione non sentitur.

XI.

Subiectum spasmodum generale constituunt individua maxime plethorica, præcipue notabili humorum spissitudine simul laborantia.

SCHOL.

Hæc enim individua, si præterea pleno victu, lautaque diæta, vitæque genere otioso utantur, causam maxime suppeditant, propter quam natura sanguinis abundantis depletionem & imminutionem sinceram, aut spissioris & ex spissitudine restagnantis transpressionem per partes spongiosas aut tubulosas, pro ipsius attenuatione, & mobilitate conservanda intendit.

XII.

Spasmi tales sunt vel universales, vel magis particulares.

SCHOL.

Illi sunt motus ejusmodi exacerbati, generaliter per totum corpus varie sese diffundentes, & ad generaliore[m] humorum, aut sanguinis in specie transpressionem, aut expressionem hæmorrhagicam tendentes, sub variis ita dictis rheumatismis & congestionibus, aut harum incompletis moliminibus conspicui.

Hi illi sunt motus, qui circa unam aut alteram solum, vel plures corporis partes obversantur, quales sub affectibus arthriticis vagis aut fixis, podagricis, ischiadicis, chiragricis & gonagricis, imo colicis hæmorrhoidalibus, in conspectum veniunt. Cum autem de generalioribus rheumatismis, & moliminibus congestoriis incompletis, sub reliquis congestionibus jam dixerimus, nunc ad particulares illas spasticas & dolorificas afflictiones transgredimur, initium faciendo a genere, arthritide nempe tam vaga, quam fixa, & abhinc ad species subalternas, podagram, ejusque sorores, progrediendo.

Arthri-

Art

Arthritidis est affectus
 motorius, articulationis
 lumbas sese exstrens.

Formale arthritidis totum
 est per totum musculorum
 tensio, tenuitas, contractio
 vel contractio dicitur, vel per
 totum motus incontractio
 in in ipsa articulatione, quæ
 quæ multo alio circumspicere
 unde quoque arthritidis no
 tione, sed pro indigentia
 ubi articulationis nomine
 e, tam superiores, quam
 quamvis non semper hinc
 de frequenter: hinc diffundit
 ne affectu, non solum hinc
 e ad scapulas prominent
 ubi vapores per totum eff
 venientur, apertum pr
 ubi de spasticis motibus dicitur
 ubi motus dicitur arthritidis, & ne
 i. zierma.

Arthritidis dicitur vel Va

S
 Sola vaga cholera ab uno co
 si fixa certam aliquam sedem,
 motus, modo superiores, n
 ubi fixa sunt eam, quem
 vel plane continetur per co
 motus sub recitibus repetit
 Arthritidis Podagrica

Arthritis.

XIII.

Arthritis est affectus spasticus dolorosus, tractorius, & lancinatorius, articulationes precipue occupans, & circa partes tendinosas sese exerens.

SCHOL.

Formale arthritidis consistit in motu tonico exacerbato, vel spastico partium musculosarum, & tendinosarum, per sensationes valde molestas, tensivas, tractorias, lancinatorias, dolorosas sese manifestante, quæ vel continuæ sunt, vel per intervalla recurrunt, vel sub artuum & articulorum motibus increbescunt, ita tamen, ut sensus doloris molestus non tam in ipsa articulatione, quam circa illam & in ejus ambitu, partibusque musculosis circumjacentibus sentiatur.

Unde quoque arthritidis nomen non æque pro explicanda morbi formalitate, sed pro indigitando loco affecto inservit, quo intuitu etiam sub morbi articularis nomine occurrit, quoniam potissimum artus in genere, tam superiores, quam inferiores, eorumque confinia occupare solet, quamvis non semper strictissime hunc terminum servet, sed latius sese frequenter satis diffundat: ita, ut partes superiores magis occupante affectu, non solum humerus & brachia patiantur, sed dolores etiam ad scapulas protendantur, ibique sæpius fixam sedem teneant, & dorsi superiorem partem afficiant: sicuti si circa inferiores magis artus versentur, ut plurimum præsertim in morbi initio, dolores illi tractorii & spastici musculos lumbares afficiunt, nec raro dignotionis confusionem inter hos arthriticos, & nephriticos, hisce partibus alias familiares, inferunt.

XIV.

Arthritis dicitur vel Vaga, vel Fixa, vel Scorbutica.

SCHOL.

Sub vaga dolores ab uno corporis loco ad alium transcurrendo, nullam sibi certam eligunt sedem, sed modo dextrum, modo sinistrum artuum latus, modo superiores, modo inferiores magis partes occupant, sub fixa autem eam, quam semel occupaverant, partem aut regionem, vel plane constanter per totum morbi decursum retinent, vel ad minimum sub recursibus repetunt.

Coschwitzii Pathologia.

Ccc

De

De scorbutica vero notamus, quod revera essentialiter cum priori eadem sit, & cognomen saltem exinde acceperit, quod vel in quibusdam subjectis scorbutica quaedam impuritas aut viscidior sanguinis & humorum conditio tanquam causa concurrens revera adsit, vel quod ex hypothesi pathologiæ falsæ & acris, majorem aut minorem salium scorbuticorum rodentium, pungentium præsentiam, ex contumacia & vehementia dolorum, in mente sibi fingere soleant scriptores.

Chiragra, gonagra, podagra, malum ischiadicum.

XV.

Chiragra est species arthritidis fixæ particularis, in carpo, metacarpo, digitisque manuum occurrens, dolore acerbo ac tumore sese manifestans.

XVI.

Gonagra est species arthritidis fixæ, circa genua, dolore & tumore occurrens.

XVII.

Podagra est species arthritidis fixæ, simili dolore atque tumore, intercurrente rubore, in tarso, metatarso, digitisque pedum occurrens.

XVIII.

Ischiadicum malum est species arthritidis fixioris, ab offe sacro incipiens, ad caput ossis femoris extensa, sedemque doloris fixiorem circa ipsius acetabulum formans.

SCHOL.

SCHOL.

De omnibus hisce affectibus dolorosis & spasticis probe notandum est, quod, quamdiu in genere circa artus obversantur, nec certam eorum particulam specialiter obsident, nomen generale arthridis retineant; quando autem hanc indolem mutant, & in una certa quadam particula, magis circa articulationes ipsas firmiter fixiusque hærent, tunc varias quoque speciales denominationes accipiant, & diversos quoque quoad externam faciem affectus constituent, præsertim si in una illa membri particula contumacius persistant.

Unde facillime patet, omnes modo recensitos affectus speciales essentialiter a genere non differre, sed differentiam nominis solum a parte specialiter affecta accipere, neque exinde necessarium esse, ut singulam speciem peculiari pathologia prosequamur, sed commode satis omnes sub uno arthritidis titulo pertractari posse.

De ischiadico malo in transitu notamus, quod incipientes hi dolores ischiadici, dum circa regionem lumbarem adhuc hærent, magnam familiaritatem atque similitudinem habeant cum doloribus nephriticis, eosque facile mentiantur, nec non aliquando, verum non semper, cum illis complicentur, id quod subinde varios in diagnosi & praxi post se trahere valet errores.

Favet huic falsæ diagnosi aliquando inspectio urinæ, eamque dignoscendi minor habitus: habent enim arthriticorum urinæ parallelum quid quoad primum intuitum cum urinis nephriticorum & calculosorum, dum utraq; arenulas quasi rubras satis copiosas visui in vitris urinariis præbent, ab imperitis pro sabulo calculoso habitas: quarum differentiam essentialem tamen ab illo in regulis pathognomonicis nostris explicavimus.

XIX.

Subiectum omnium horum affectuum generale sunt homines plethorici, quoad temperamentum sanguinei & cholericæ, vel potius ex utroque mixti: quoad ætatem diversi.

SCHOL.

Respectu enim constitutionis ut plurimum illi his affectibus subiciuntur, qui habitu corporis gaudent floridiore, spongioso, vitamque amant otiosam, diæta fruuntur lauta, plena, vinosæ, iræ ac veneri dediti existunt.

Ætatem quod concernit, haud familiares sunt dicti affectus ætati puerili ac infantili, sed potius juvenili circa partes superiores, maxime autem viridiori ac vegetæ virili circa lumbos & ischium tunc temporis, ubi motus & molimina excretoria ad hæmorrhoides tendere incipiunt, neque tunc nisi pro moliminibus ad hæmorrhoides in genere tendentibus explicari possunt: paulo provectiori autem ætati circa extremitates præcipue inferiores.

Ante omnia autem ejusmodi personæ talia pathemata sub reliquis circumstantiis experiuntur, quibus in juniore ætate excretiones sanguinis spontaneæ cujuscunque generis, præcipue largiores & frequentiores, familiares fuerunt, & postmodum suppressæ sunt, aut quæ artificialibus sanguinis ventilationibus adueta, easdem neglexerunt.

XX.

De subjecto speciali aut parte affecta, non est, quod multa addamus, cum hoc pertinentia in superioribus sufficienter tacta sint, ubi loca specialia singula speciei indigitavimus, simulque musculosas cum tendinosas partes potissimum affici diximus.

XXI.

Causa omnium horum dolorificorum affectuum atque spasmodorum materialis est sanguis, tam quantitate excessiva, quam qualitate, aut motu peccans.

SCHOL.

Quantitate excessiva sanguinem peccare, exinde constat, quod hi affectus primario subjecta plethorica aggrediuntur, in quibus sanguis vel propter molem physicam, vel propter majorem commotionem organisticam, quotidianis & plane ordinariis motibus haud sufficienter per partes tubulosas transpirari, & circumpelli potest, quin naturæ molestias quasdam pariat.

Huic quantitatis læsioni succedit altera qualitatis labes, ut plurimum in spissitudine plus justa consistens, cui tamen, ratione diætæ aromaticæ

æ voce vicia, pinguet
molis interit, & cogit
n exiliter: neque
mibusdem futiois, gravi
illegitit cuis facie im
is elacelat, præcipue
i ex data vitæque gener
hole & geniofamiles est

Morua languis pecc
ipore hos spasmodos affe
orbiculos excreto in viti
lucitior, neque dicit motu
fatis unum: sed quibus
us imminuere ut depet
nes, pro diverfita tenu
ut huiorem languis te
quibus reuolucione, v

Causa autem dicitur
in quantitate argenti,
amotionem regulam e

He etiam non temper
i, illos etiam forent, ac per
ipica, hinc cum viti
a vicia, hinc etiam, que
mata velu mentione, quo
ure, a quibus quidam humor
te exime commoveret

X
Occasionalen hi suppe
tiones insignem, tam

maticæ atque vinosæ, jungere se potest acrimonia sulphurea, partibus tendinosi infensa, & orgasticarum commotionum fundamentum primum existens: neque in totum hic negare volumus discrasiam falsam in quibusdam subiectis, graviora symptomata producentem, cum ex modo allegatis causis facile impeditior secretionum & excretionum successus elucescat, præcipue, si forsan ejusmodi impuritates serosæ antea jam ex diætæ vitæque genere in corpore abundaverint, aut ex locorum indole & genio familiares esse possunt.

Motum sanguinis peccantem accusamus, quando in illis, qui præcipue hos spasmodicos affectus circa partes inferiores experiuntur, hæmorrhoidalis excretio in viris, aut menstrua in fœminis, justum non habet successum, atque hinc molimina restagnatoria & reluctatoria ad partes affectas oriuntur: sub quibus natura, vel sub sola plethoræ præsentia, ejus imminutionem aut depletionem per hæmorrhagicas sinceras excretiones, pro diversitate ætatis congruæ, vel si reliquæ discrasie concurrant, fortiorem sanguinis transpressionem per partes porosæ, simulque spissioris attenuationem, aut impurioris depurationem intendit.

XXII.

Cause antecedens & remotiores sunt illæ, quæ sanguinem vel in quantitate augent, vel ipsius & reliquorum humorum commotionem orgasticam excitant.

SCHOL.

Hæ, etiamsi non semper solitarie & proxime affectus hosce producant, illos tamen fovent, ac pertinaciores reddunt, & sunt diætæ in genere plena, lauta, cum vita otiosa conjuncta, in specie vero calida aromatica, vinosæ, spirituosæ, quæ ex utraque parte nocet: nec non animi pathemata vehementiora, quo nomine ira, & suo sensu venus, hanc classem lubeunt, a quibus massa humorum tam intestine & orgastice, quam localiter eximie commovetur.

XXIII.

Occasionalem hic suppeditant causam partium solidarum alterationes insigniores, tam relaxatorias, quam strictorias.

SCHOL.

Harum illæ decubitu humorum majori ad partem favent, hæ autem necessariam exhalationem & transpirationem impediunt, simul quoque humorum alterationem coagulatoriam aut inspissatoriam producunt. Pertinent huc extremorum artuum refrigerationes vehementiores tam humidæ, quam siccæ, vel diu continuatæ, vel sæpius repetitæ, atque perpeſsæ; particulares membrorum fatigationes ac debilitationes per nimios motus laboriosos, aut læsiones partium prægressas particulares: nec non pedum speciales fatigationes stando inductæ, quarum causarum omnium effectus sætis frequenter multis post annis sese exferere solent.

Asthma Convulsivum.

XXIV.

Asthma convulsivum est affectus spasticus constrictorius thoracis acutus, respirationem suppressens, & suffocationem immitans, a sanguine circa pectus restagnante vel congesto ortum ducens.

SCHOL.

Acurum nominamus hunc affectum, quia non modo acute, ex improviso quasi, ægrotantes invadit, sed brevi quoque tempore horarum aut dierum, vel in pejus ruit, vel transit, licet aliquando novis paroxysmis, vel statariis, vel vagis iterum insurgat.

Consistit autem $\gamma\delta$ formale hujus acuti & fontici affectus principaliter & primario in motu partium fibrosarum exacerbato spastico, principaliter musculos pectorales occupante, thoracemque comprimente, ita tamen, ut reliquæ etiam partes, præcipue inferiores, ab illo non immunes maneant, unde tanto major atque facilior sanguinis ad interiora contingit compressio & regurgitatio, vasorumque pulmonalium oppletio, asperæ arteriæ minores ramificationes tanto facilius comprimens, aërisque liberiores ingressum impediens.

Unde

DE MOTU ET

Unde se existit per respirationem, foras libere respirandum, cum maxime in musculorum pectoralium præsertim sub ægrotantibus liberare sub sedendo; si vero celeritas & inæqualitas visque palpitatione con-

Differetia asthma

interdum suffocatio, quædam, cum motu, hic aliq-

Ab asthmate utroque se-
tu in his serolis, in nostris
minis, & temporis duratio
et invasionem & durationem
impetu, sed duratio tempore
decurret, sed uno tractu
e, vel si vasos recutus ser-
ne longius tempus continu-

A curatio asthma
pectoris, asthma diaphrag-
matis et materia tercio-morali
tibus, lentis & phlegmaticis
ad minimum plethoricis,
nie mixta: illius formidat
et relaxatione paralytica
puffica.

Ab incubo præsertim se-
tis, & eventus incubus
experientibus ægris statim
et in suffocatione aerum in

Unde sese exferit per repentinam, eamque summam respirandi difficultatem, sonum sub respiracione sibilum, & vocem sonoram, anhelitum summum, cum maximo instantis suffocationis metu, sub sensu specialis musculorum pectoralium, & thoracis compressionis atque stricture, præsertim sub ægrorum decubitu supino, manente respiracione paulo liberiore sub sedendo; sub quibus omnibus faciei ac capitis rubor, pulsus celeritas & inæqualitas, cum vasorum sanguiferorum turgescencia, cordisque palpitatione, concurrunt.

XXV.

Differt hoc asthma ab asthma tam humoroso, quam sicco; a catarrho suffocativo, atque ab incubo, licet quoad primum intuitum, cum omnibus his aliquam habeat analogiam externam.

SCHOL.

Ab asthma utroque sese distinguit tam ratione materiæ peccantis, quæ in his serosa, in nostro præfenti sanguinea existit, quam modi invasionis, & temporis durationis: nostrum enim asthma est acutum, quoad invasionem & durationem, illa vero sunt chronica, quæ neque uno impetu, sed diuturniore tempore successive invadunt, neque breviter decurrunt, sed uno tractu per septimanas, menses, imo annos durant, vel si varios recursus servent, ad minimum sub singula exacerbatione longius tempus constanter tenent.

A catarrho suffocativo differt hoc asthma primario respectu materiæ peccantis, subjectorum, & ipsius formalitatis. In illo enim æque præsto est materia seroso-mucida; in hoc sanguinea: illius subjecta sunt infantilia, senilia & phlegmatica; hujus corpora juvenilia, aut virilia vegeta, ad minimum plethorica, & cholericæ, vel ex hoc temperamento notorie mixta: illius formalitas magis consistit in partium fibrosarum atonia & relaxatione paralytoidea, hujus, in earundem stricture exacerbata spastica.

Ab incubo potissimum sese distinguit modo invasionis, tempore durationis, & eventus. Incubus enim solum sub somno & dormientes invadit, expergiscens ægris statim & totaliter cessat, nec ullum periculum aut suffocationis metum incutit, certumque corporis decubi-

tum

tum pro causa occasionali agnoscit: cum ex opposito hoc nostrum asthma, vigiles æque ac dormientes invadat, expurgiscentibus ægris non cesset, sed continuet, sedentibus æque ac decumbentibus molestum sit, per plures ad minimum horas, si non dies, protrahatur, funestumque eventum, vel per suffocationem, vel per vasorum rupturas in pectore, imo in capite, ideoque hæmoptysin, vel apoplecticos affectus minuetur.

XXVI.

Subjecta asthmatis convulsivi sunt persona quoad temperamentum activiores & calidiores, simul Plethorica; quoad ætatem, provectiorem juvenilem, vel vitilem vegetiorem agentes: ratione sexus, viri præ fœminis.

SCHOL.

Temperamenta itaque, quibus hoc asthma magis imminet, sunt cholericum, cholericum-sanguineum, & sanguineo-cholericum, longe rarius-melancholicum, nisi cholericus accessus superveniat; vel causæ occasionales concurrant: quoniam modo dicta temperamenta, tam ratione fibrarum magis firmarum atque tensorum, quam ratione animi activi, firmi, & alacris, nec non ipsius sanguinis ad commotiones orgasmicas prout, præ aliis dispositionem faciliorem ad ejusmodi motuum exacerbationes fovent, prout plures hac de re a nobis allatæ sunt rationes in dissertatione de asthmatis convulsivi & catarrhi suffocativi differentiis.

Quoad ætatem observamus, ipsi subjectam esse neque infantilem, neque admodum senilem, sed ordinariæ & ut plurimum intermediam, provectiorem juvenilem, & virilem vegetiorem: ita tamen, ut non omnes plane excludamus senes, cum utique casus quoque extraordinarii existant, ubi senes respectu humorum, juniores viribus, diæta vitiosa, vitæ genere & animi activitate antecedunt.

Ratione sexus, viros præ fœminis hoc affectu frequentius corripi observavimus, id quod solennioribus huic sexui evacuationibus sanguineis spontaneis, maximopere adscribendum esse arbitramur.

XXVII.

XXVII.

Subjectum speciale in hoc affectu varia constituunt corporis nostri partes, quæ sub illo simul patiuntur, & afficiuntur.

SCHOL.

Ita enim pro tali haberi debent musculi thoracis tam intercostales, quam qui pectoralium nomen atque officium gerunt, a quorum numero neque excludimus diaphragma, aut musculos, abdominis respirationi inservientes, qui motu strictorio fortiore percussi, costarum totiusque thoracis motum elevatorium sufflaminant: præterea sub sanguinis congestione regurgitatoria patiuntur cor cum vasis sanguiferis, atque pulmonibus, dum illud a sanguinis quantitate obruitur, ne motum pulsatorium ordinate prosequi valeat, vasa distenduntur, & pulmonum vasa adeo sanguine repente infarciuntur, ut tota vesicularum pulmonalium compage, nimium expansa, asperæ arteriæ bronchia interjecta comprimantur & coarctentur, ne aëri liberior permeandi concedatur facultas.

XXVIII.

Causam materiale proximam constituit sanguis.

SCHOL.

Hic enim ultra modum & impetuose ad pectoris confinia congestus atque compressus, liberiore suo circulo orbatus, circa cor & pulmones restagnat, metumque summum suffocationis incutit: de quo testatur partim temperamentum, partim ætas, partim status plethoricus, ut plurimum vel physice vel moraliter conjunctus, i. e. commotus.

XXIX.

Antecedentes causa sunt tam ipsa sanguinis abundantia, quam omnia, quæ plethoram physice ac materialiter augere, & sanguinis expansioni organica, materiali potissimum concursu, favere possunt.

SCHOL.

Illam sanguinis abundantiam generaliter apud ejusmodi subjecta peccat, sive id fiat mole physica valorum capacitatem superando, sive per commotionem organica expansionem majus spatium requirendo.

Coschwitzii Pathologia.

D d d

Hanc

Hanc orgasticam expansionem maxime promovent diæta lauta, plena atque vinosæ, cum vitæ genere otioso concurrens: ubi in specie vina generosa, Hungarica, Italica, Gallica calidiora, tanto magis in considerationem veniunt, quanto plus illa particulas sulphureas, oleosas & pingues in sanguinis massa adaugent. Nec minus sub hac causarum classe comprehenduntur sanguinis evacuationes, earumque suppressiones, sive illæ naturales consuetae per nares, vel menstrua in foeminis, aut hæmorrhoidales in viris fuerint, sive etiam artificiales assuesactæ per V. Sectiones & scarificationes, præcipue largiores, postmodum autem neglectas.

XXX.

Ad occasionalium causarum classem referimus animi pathemata iracunda graviora: corporis exagitationes commotiones: prægressam scarificationis consuetudinem: & aliquando flatulentiam antecedentem.

SCHOL.

Animi enim pathemata iracunda vehementiora non solum energiam suam exserunt in sanguinem, illum orgastice commovendo, dum partes bilioso-sulphureæ in majore ipsi communicantur quantitate, sed maxime etiam in partes solidas, musculosas, nerveas, motus spasticos tractorios vehementiores & pertinaciores producendo, quales sub omni ira manifestissime observantur.

Ad exastuatoriam corporis commotionem disponunt exercitia athletica, saltatoria, cantatoria, cursoria: aut humorum exagitationes ab aëre calidiore & sicciore, sive solari, sive conclavium nimium calefactorum: quæ tanto efficacius noxam inferre possunt, si mox post illarum cessationem corpus sudore forsitan perfusum aëri frigido committitur, aut potibus frigidis glaciatis, largiter & repente haustis, refrigeratur: unde pororum externi corporis constrictiones spasticæ, ad musculos substratos sese diffundentes, facili negotio oriuntur, nec raro circa vitæcera nobiliora infarctus, stases, inflammationes prognascuntur.

Neque

DE MOTUM EX
Neque immo in
tionem in capite
tionem præter. in
musculis tanto
Flatulentia, etiam
tamen eundem in
o immo etiam chyl
minos multorum ab
malentiam inest
fanc

Causa efficiens omnium
in concurrentiam, et

At, & quomodo natura
naturam connexionem part
spastica a principio agere
queant, in tantum utque
nari debet: quod autem
motus illos fluidis præ
excretionis in cere per
in illis calidus, ubi calid
sca talis directio neque in
illa restrictio quasi pativ
tudis motum aque de sub
contingere possit: ubi aut
mit fuerunt, & cetera ex
in directionem talem, si in
in via, & gradus morandi

Ca
X
Calica est amissus in
vix, dolor, & fœcunda ex
tore vix.

Do

Neque immerito mentionem hic injicimus consuetudinis repetitæ scarificationis in scapulis, & dorso superiore, quippe quæ aliquando occasionem præbet, ut spasticæ tractiones, & motus extraordinarii, in illis musculis tanto facilius orientur, & exacerbentur.

Flatulentia, etiamsi affectum non excitet, atque primario causetur, tamen eundem in paroxysmo graviolem reddere potest ac solet, quo intuitu etiam clysteres revellentis ac carminativi tam relaxando spasmos musculorum abdominis & diaphragmatis, quam expansionem flatulentam intestinorum removendo, eximiam in paroxysmo opem ferunt.

XXXI.

Causa efficiens omnium horum motuum qua talium, sub hoc affectu concurrentium, est, & manet ipsa natura.

SCHOL.

An, & quomodo natura in hoc negotio concurrat, id facile ex tota causarum connexionione patet: in quantum nempe motus illi tractorij & spastici a principio agente dependent, nec sine illo in actum deduci queunt, in tantum utique natura, tanquam causa motuum efficiens considerari debet: quod autem semper, & in omni casu, natura quasi a priori motus illos studiose pro transpulsione sanguinis, & sub intentione excretionis sinceræ per pectus suscipiat, id asseri nequit: quoniam in illis casibus, ubi causæ occasionales affectum provocarunt, specifica talis directio atque intentio locum non habet, sed potius generalis illa restrictio quasi passiva sufficere potest, licet ex fundamento consuetudinis motuum atque decubituum prægressorum, aliquando aliquid activi concurrere possit: ubi autem evacuationes sanguinæ spontaneæ suppressæ fuerunt, & citra externas occasiones notabiles tale quid accidit, ibi directionem talem, & intentionem naturæ, etiamsi respectu electionis viæ, & gradus movendi, erroneam, agnoscere decet.

Colica.

XXXII.

Colica est acutissimus intestinorum tam tenuium, quam crassorum, dolor, a flatulenta eorum extensione, & spastica contractione ortus.

SCHOL.

Intestina, quæ substantiam habent nerveo-membranosam, in statu suo naturali expansionem non patiuntur, nisi aliqualem a materiis transredientibus, quæ tamen motu peristaltico continuo facile sufflamantur, ut tanta non fiat, quæ dolores efficere potest. Quando autem ex ciborum & potuum reliquiis materia mucida, in intestinorum canali hærens, a calore interno in flatus expanditur, canalis ille membranofus per portiones ultra modum expanditur atque inflatur, quod sub anfractuoso illius situ facilius contingit. Hoc factò, inducta sensatione molesta, facili negotio circa illam partem ita adfectam, motus peristalticus extra ordinem a natura augetur, & constrictio fit spastica, quæ modo e superiori, modo ab inferiori parte contingit, ideoque pro hac diversitate flatum, sub borborygmis & torminibus, vel fursum vel deorsum pellit aut, si ex utraque parte simul agat, flatus incarcerationem, intestinis summe dolorosam, producit.

XXXIII.

Distinguiamus colicam in simpliciore benignam, & in convulsivam seu spasmodicam.

SCHOL.

Simplicem atque benignam vocamus colicam, quando simplicioribus torminibus & borborygmis cum æquali abdominis inflatione, sine gravioribus symptomatibus occurrit, & modo intestina tenuia, modo crassa afficit, mox diarrhœa serosa, mox etiam alvi obstructione stipata.

Spasmodicam vero, seu convulsivam nominamus, quando sub summis cruciatibus torminosis, umbilicus spastice retrahitur versus interiora, abdominis muscoli per spasticas retractiones inæquales redduntur, intestina ita contorquentur. ut versus superiora retracta respirationem impediunt, aut alia quoque abdominis viscera vicina, renes, ureteres, vesica, & in viris testiculi, in consensum spastico-dolorosum trahantur.

XXXIV.

Subjecta colicæ diversa existunt, pro diversitate causarum, quibus exponi possunt.

SCHOL.

DE TITUS ES

Colice enim simpliciores, lentiores, viri & tamquam in vix, pro cuius

Spasmodicæ enim & trici, cholericæ & hæmorrhoidales, vel hæmorrhoidales, vel hæmorrhoidales, vel hæmorrhoidales

Subjecta colicæ pro quibus crassa: feruntur

Upsilonimum quidem inter... at experientia docet, h... utere, sed potius restricta... non sic excipiendum, tamen... rianus dolorosorum subje... ssum videri sensibile non fa... men ob specularem ipsius... sion. Utrumque autem d... dicit, ubi vero intestina ten... n estur locus dolorum, qui... illi sentitur, ubi tamen... Quod utrum reliqua per... m musculorum abdominis... tiis afficitur, partem dolor... ualeat atque tunc vom...

Causa colicæ simplicioris materia mucida, et parte

D

SCHOL.

Colicæ enim simpliciori variis ex causis subjiciuntur infantes, adultiores, seniores, viri & fœminæ, cum hæc potissimum errores diætæ & regiminis vitæ, pro causâ antecedente agnoscat.

Spasmodicæ autem & convulsivæ vel infantes, vel adultiores plethorici, cholericæ & hæmorrhoidarii subjecti existunt, cum hæc vel causam biliosam, vel hæmorrhoidale negotium turbatum sequatur: cui ad lætus ponimus negotium menstruum in fœmellis.

XXXV.

Subjectum speciale primario constituunt intestina tam tenuia, quam crassa: secundario partes vicinæ & abdominis musculi.

SCHOL.

Utplurimum quidem intestinum colon pro vera sede colicæ haberi solet, ast experientia docet, hoc assertum generaliter & sine exceptione non valere, sed potius restrictionem debitam mereri: etiamsi enim colon non sit excipiendum, tamen potissimum inflationum & borborygmore minus dolorosorum subjectum existit, dum hoc intestinum tanquam crassum adeo sensibile non sit, nisi plane excessiva sit illius expansio, quæ tamen ob peculiarem ipsius structuram cellulosam haud æque facile succedit. Ubicunque autem sensibilissimi adsunt dolores lancinatorii & spastici, ibi certo intestina tenuia maxime patiuntur, id quod potissimum testatur locus dolorum, qui tunc in medio ventris circa regionem umbilici sentiuntur, ubi tamen colon situm suum non habet.

Quod autem reliquæ partes per consensum patiantur, id testatur partim musculorum abdominis expansio, præcipue si colon præ reliquis intestinis afficiatur, partim dolores renales atque lumbares, partim denique nausæ atque conatus vomendi, haud raro concurrentes.

XXXVI.

Causa colicæ simplicioris & benignæ proxima materialis, est materia mucida, ex parte viscida, in intestinis hærens.

SCHOL.

Hæc materia ex reliquiis alimentorum generata, ejus indolis est, ut in consistentia sua semiliquida, per calorem in corpore accedentem expandi, & quasi in bullas elevari possit: quo facto, in ea intestinorum portione, ubi tale quid fit, intestinum flatu distenditur, ultra modum naturalem expanditur, molestaque sensatione afficitur: quam facile excipit spastica intestini strictura, quæ flatum ita generatum, vel ad superiora, vel ad inferiora propellit, & strepitus, aut murmura hinc inde per intestina vagantia, producit: vel, si ex utroque latere flatus generati, & intestini expansi concurrat, flatus incarcerationem, majoremque & fixiorem dolorem in ea parte intestini causatur.

XXXVII.

Cause antecedentes quærendæ sunt potissimum in victu crassiore & crudiore.

SCHOL.

Ea enim alimenta potissimum hujus materiæ peccantis generationi favent, quæ succum aquosum aut mucidum, vel partes crudiores, graviore, continent: unde horum classem subeunt legumina, pisæ, fabæ, olera valde humida, & succo aquoso turgentia, cucurbitæ, cucumeres, melones, pepones, piscium mucidorum carnes, quibus haud immerito quoque adnumeramus cereviasas valde aquosas, non sufficienter defecatas, quæ fecibus suis motum intestinum quasi fermentatorium producant, in tali materiæ mucida jam præsentem: quorsum etiam referri mentrentur dulcia fermentescibilia, eundem effectum edentia, & quidem hoc tanto magis, si forsân simul eodem tempore concurrant.

XXXVIII.

Colica convulsiva pro causa sua proximior agnoscit vel saburram biliosam, vel sanguineam congestionem.

SCHOL.

Illæ, saburra biliosa, tam apud infantes, quam apud adultiores & seniores acrimonia sua caustica substantiam intestinorum aggreditur, tunicam nerveam vellicando, rodendo, motusque spasticos immediate producen-

ducendo, qui ordinarie continuare solent, donec causa illa materialis vel correctâ, vel educta fuerit.

Hæc nempe congestio sanguinea originem ordinarie capit a negotio hæmorrhoidali, vel menstruo turbato: unde contingit, ut per modum restagnationis, sanguis majore impetu ad intestina redundet: quæ sanguinis redundatio in vasis intestinalibus primo expansionem tunicarum molestant efficit, unde postmodum in tunica nervea spastica tractiones oriuntur, quæ ad incarcerationem materiæ flatulentæ in intestinis faciunt, qua a calore expensa, intestinorum canalis distenditur, & ita ex duplici fundamento molesta sensatio oritur, sæpissime tantas inducens motuum anomalias, ut gravissimorum symptomatum syndrome coorietur.

XXXIX.

Causam antecedentem hujus colica constituit vel prægressa iracundia, vel sanguinis abundantia.

SCHOL.

Iracundia prægressa symbolum suum hic confert, quatenus vel in proprio corpore præsto fuit, & quidem in adultioribus, quando sub illa bilis extraordinarie commovetur, & spasticis motibus ad intestina majore copia propellitur, in quo casu aliquando concurrit peculiaris bilis acrimonia caustica, aut ipsius cum reliquiis ciborum acidis & fermentescibilibus concursus, unde in acrimoniam acido-causticam p. n. degenerat: vel quatenus in alieno corpore perpeffa effectus suos in alterum corpus edit: id quod fit apud infantes pusillos, qui lacte nutriuntur nutricum aut matrum, quando hæc ira vehementer commotæ, mammas emulgendas tenellis præbent pusionibus, ipsisque lac biliosus impuritatibus inquinatum offerunt, quo infantes adeo læduntur, ut gravissima tormina, diarrhœas biliosas, porraceas, incurrant, siquidem id pluribus sub diarrhœa biliosa deductum fuit.

Sanguinis abundantiam quod concernit, hæc vel universalis esse poterit, vel ut particularis considerari meretur. In priori sensu plethoram in genere consideratam ut causam agnoscimus, dum manifesto videmus, ut plurimum homines plethoricos, vicarias evacuationes sanguineas negligentes, otiosos, huic affectui præ aliis obnoxios fieri, graviusque

que ab illo detineri. In posteriore vero sensu hanc abundantiam sanguinis particularem ita interpretamur, ut majorem ipsius quantitatem in vasis mesaraicis supponamus, quam proportio vasorum ferre potest, ita ut restagnatoriæ oppletiones circa venam portæ exinde oriantur, dictos spasmos producentes: id quod maxime fit, quando vel per hæmorrhoides, vel per menses, sanguis haud debite evacuari potest. Quæ causarum diversa præsentia & connexio aliis ansam præbuit colicam dividendi in flatulentam seu phlegmaticam, biliosam, & hæmorrhoidalem.

XL.

Causæ occasionales & extrinsecæ, colicam excitantes & foventes, ordinariè in erroribus diætæ aut regiminis, vel in morbis prægressis sunt quærendæ.

SCHOL.

Prioris generis sunt ingestiones ciborum crudiorum, flatulentorum, aquoso succo prægnantium, aut dulci fermentescibili turgidorum: quorum pertinent fructus horæi varii, melones, cucumeres, mala persica, legumina, potus cerevisiarii haud sufficienter excocti & defecati, præcipue post ingestionem dulcium, aut pinguium ingurgitati.

Ad alteram classem pertinent refrigerationes pedum & abdominis, quibus spastica excitatur contractio in extremis, unde partes excrementitiæ ferosæ reprimuntur ac repelluntur ad interiora, & partes nervosas afficiendo, in illis spasticas tractions producunt.

Ad morbos prægressos aut antecedentes si respiciamus, haud raro accidit, ut post febres per adstringentia male tractatas, ejusmodi dispositiones ad colicam spasmodicam remaneant. Nec minus idem aliquando contingit, quando apud fœminas profluvia sanguinea, sive menstrua, sive lochialia, adstringentibus aut opiatis intempestive sistuntur.

A podagra retrocedente, aut per topica repellentia retropulsâ, sæpissime colica convulsiva oritur, quando spasmi ab exterioribus ad interiora transferuntur, ibique tragœdiam maxime funestam ludunt: sic

etiam

proportione ad esse po
primam ipsi occasione
secretis in corpore, quibus
tas solennes esse solent.
ut invadit præterea, qu
aut furore externis res

Cardiaca est motu
vitiis, doloribus & h
in digestionis (q̄e in car

solent hic affectus a quib
nam, prout nempe vel
secretis congelationes & r
ormarum vitium pro cau
sive & indolis essentiam re
torem diversitatem interre
tando, entia præter necess

Diffinguntur itaque a
nasticam,

Per illam intelligimus, qu
tas lesionibus occurrat, aut
nige in febris, sive chron
ra inflammationibus ventri
thoracico, aliisque affectib
culo distric. Sub hac comp
in cetera mortis ætate præfer
tamen agnoscere, præter est,
Mortuus Podagra

etiam symptomatice ad esse potest colica, ac supervenire aliis morbis, qui primam ipsi occasionem suppeditant; qualis est nephritis calculosa, & hernia incarcerata, quibus ejusmodi colicæ passiones gravissimæ haud minus solennes esse solent. Eodem quoque modo ut symptoma colicus dolor invadit puerperas, quando abdominis ligaturam debitam negligunt, aut simul externis refrigerationibus sese exponunt.

Cardialgia.

XLI.

Cardialgia est motus spastico-tractorius orificii ventriculi superioris, dolorificus & anxius, sub diaphragmatis consensu metum suffocationis sæpe incutiens.

SCHOL.

Solet hic affectus a quibusdam distingui in cardialgiam & cardiognum, prout nempe vel idiopathicus, vel symptomaticus existit, vel quatenus congestiones & restrictiones sanguineas, aut solum cruditates primarum viarum pro causa agnoscit; verum, cum hæc differentia causæ & indolis essentiam rei non mutet, sed saltem gradus & symptomatum diversitatem inferat, hanc distinctionem tetigisse sufficiat, monendo, entia præter necessitatem non esse multiplicanda.

XLII.

Distinguiamus itaque cardialgiam in symptomaticam & idiopathicam.

SCHOL.

Per illam intelligimus, quando hic spasticus affectus sub aliis morbis aut læsionibus occurrit, iisque supervenit: quale quid frequenter contingit in febribus, sive chronicis, sive acutis, læsionibus vulneratoriis, aut inflammationibus ventriculi, duodeni, diaphragmatis, malo hypochondriaco, aliisque affectibus sanguinis translatorii in partibus a ventriculo diffitis. Sub hac comprehendimus hunc spasticum affectum, quando citra morbi alterius præsentiam, causam proxime in ventriculo hærentem agnoscens, præsto est, & oritur.

Coschwitzii Pathologia.

E e e

XLIII.

XLIII.

Subjectum hujus affectus generale est varium.

SCHOL.

Haud certam ætatem, certumve temperamentum, aut sexum hic determinare licet, cum pro differentia caularum, diversis quoad hos respectus, personis eveniat, sive adultiores, sive senes fuerint, sive masculi sint, sive fœminæ.

XLIV.

Subjectum speciale constituit ex parte ventriculi orificium superius, ex parte diaphragma.

SCHOL.

Utraque pars cum altera ita cohæret, ut se invicem in consensum facillime trahant, transitum enim oesophagus per diaphragma fortitur, haud procul a circulo nerveo in parte diaphragmatis sinistra, atque ab hoc artificio nexu comprehenditur, unde in alterutra parte nullus contingere potest motus, quin altera simul ab illo afficiatur. Contracto itaque ventriculi orificio, trahitur quoque diaphragma, unde respirationis difficultas suspiriosa dependet, sicut a diaphragmate spastice tracto atque commoto ventriculi orificium comprimitur, nervique hic occurrentes, in consensum trahuntur.

XLV.

Causa hujus affectus idiopathici ordinarie est saburra quedam peregrina & vitiosa, in ventriculo hærens.

SCHOL.

Ad hanc classẽ pertinet partim saburra viscida, mucida, a cibis dyspeptis in ventriculo collecta, gravitatis pondere ventriculum male afficiens, ut inde motus a natura pro ipsius extrusione suscipiantur, unde vomitus quoque sæpissime sequuntur: partim saburra biliosa aut acida, quæ acrimonia sua tunicam villosam, nerveamque afficit, & morficando, vellicando motus talismodi tractorios producit: partim verminosa soboles, quæ in ventriculo aliquando hospitium suum quærit, & mor-

endo libitum ventriculo
sica & purgata drastica

Symptomati affectu

hanc, & per consensum

ha in affectibus hypochon
diorum diaphragma prem
olente afficit: in vulneribus
trum, ventriculi, pleuræ,
in nervorum, & quibus dicta

XL

Occasionalem causam ve
quam externa,

la contingit sub ingurgit
sionis præcordialis, post
opo enim aliquando e lo
dicarum, per exanthemat
tu ad interiora.

Convulsion

XL

Convulsiones & epilepsia
statum essentialiter con
spiciuntur,

blet nimirum distinctio com
turi horum motuum gradui
occupanti epilepsia titulus
& rebentia ista delun
na, rancida, qui potius

mordendo substantiam ventriculi lædit: quorum etiam venena, aut emetica & purgantia draffica assumta referimus.

XLVI.

Symptomatici affectus cause in aliis partibus hærent, varia existunt, & per consensum eundem provocant.

SCHOL.

Ita in affectibus hypochondriacis & hysteriis per inflationem intestinorum diaphragma premitur, & tensione sua ventriculi orificium moleste afficit: in vulneribus aut ulceribus, vel inflammationibus intestinorum, ventriculi, pleuræ, diaphragmatis, idem contingit per consensum nervorum, a quibus dictæ partes participant.

XLVII.

Occasionalem causam sæpe constituit refrigeratio tam interna, quam externa.

SCHOL.

Illæ contingit sub ingurgitatione poruum frigidorum repentina; hæc sub regionis præcordialis, post sudores perperfos, refrigeratione immediata: quo etiam aliquando e longinquo facit retrocessio excretionum periphericarum per exanthemata cutanea, per materiæ noxiæ translationem ad interiora.

Convulsiones & epilepsia.

XLVIII.

Convulsiones & epilepsia, etiamsi quoad motum spasticum exacerbatum essentialiter conveniant, tamen a medicis ordinariè distinguuntur.

SCHOL.

Solet nimirum distinctio communiter desumi a differentia gradus, ut minori horum motuum gradui convulsionis, majori vero & totum corpus occupanti epilepsiæ titulus tribuatur: quæ tamen distinctio a gradus vehementia saltim desumpta, secundum mentem Ill. Stahlî rem non exhaurit, quin potius secundum ejus animadversionem,

distinctio a genio morbi idiopathico aut symptomatico deducenda ac desumenda esset; ubi illis moruum convulsivis exacerbationibus, quæ aliis gravioribus aut sensibilibus morbis præsentibus aut imminenti- bus superveniunt, & cessante aut remittente tali morbo iterum evane- scunt, seu leviores, seu graviores fuerint quoad gradum, nomen con- vulsionum strictius competere; epilepsiæ vero denominationem illis maxime tribuendam esse, quæ sine tali morbi alicujus notabilis aut ma- nifesti præsentia, hominibus de cætero sanis adparentibus obtingere, & continuare solent.

XLIX.

Convulsiones sunt motus partium musculosarum & tendi- noso-nervearum spastici reciproci, aliis affectibus primariis jam præsentibus aut imminenti- bus supervenientes, aut juncti.

SCHOL.

Dicuntur itaque convulsiones motus ejusmodi extraordinarii sym- ptomatici, cum aliis morbis juncti, ipsis durantibus durantes, & sub illo- rum cessatione iterum cessantes, tractione reciproca & antagonistica par- tium ut plurimum musculosarum, in una aut pluribus corporis partibus simul, vel etiam in toto corpore sese manifestantes, ut sensum visus & ta- ctus incurrant, & vel musculus unus aut alter, vel universum quod- dam membrum, vel totum denique corpus violenter & citra voluntatem, ægri imo ipso inscio, moveri videatur.

L.

Epilepsia est motus partium musculoso-tendinosarum spasti- cus reciprocus, cum artuum motu violento jactatorio, idiopathi- cus, citra alius morbi cardinalis præsentiam præsens.

SCHOL.

Distinguit se epilepsia a convulsione in eo, quod individua de cæ- tero sana apparentia, sine alius morbi primarii complicatione illis affi- ciantur motibus, ita ut repente in terram decedant, aut decumbant, non adver-

DE MOTU EXACE

creantibus id quod alius vultu
mi sine sensu jacent. &
i hinc inde jactant. vultu
quædam, quædam salivæ
in paginam colligant, pul-
i de reliquo manent.

Veteres epilepsiam d
vultu, & jactant.

Describit hæc distinctio spec
i in se recipit motus. vocat
natur, & movetur: Disting
ma magis retrovium corpus
lineant, quando corpus r
solvitur, commotus tamen
a quæ tamen distinctiones
supponantur hæc differere

Distinguitur majore
distinctionem.

Hæc distinctio enim e tempo
quodam, respectu temporis
re ad illos pertinetur vultu
nt, ita hæc major sicut d
per motum temporis, sepe
accesserit, quem cum con
ter conatur.

Subiectorum, respectu co
sua.

E

advertentibus id quasi aliis adstantibus, nec ipsis ægris præsciis, ut quasi mortui sine sensu jaceant, & vel totum corpus, vel aliqua corporis membra hinc inde jactentur, aut violenter moveantur, dentes strideant, oculi torqueantur, spuma salivalis ex ore profluat, & manus fortissimo spasmus in pugnum colligatur, post paroxysmum vero ægri tales apparenter sani de reliquo maneat.

L I.

Veteres epilepsiam distinxerunt in emprostotonum, opisthotonum, & tetanum.

SCHOL.

Respicit hæc distinctio specialissimum modum motuum epilepticorum, ita ut *emprostotonum*, vocaverint, si totum corpus antrorsum magis trahatur, & moveatur: *Opisthotonum* autem, si ex opposito motus illi tractorii magis retrorsum corpus flectant, trahantque: & denique *tetanum* dixerint, quando corpus rigidum saltem tenetur, nec truncus multum jactatur, commotis tamen reliquis membris, brachiis nempe, & pedibus, quæ tamen distinctiones omnes ad rei essentiam nihil faciunt, sed de symptomatum saltem differentia testantur.

L II.

Distinguitur majore utilitate in epilepsiam recentem, & habitualem.

SCHOL.

Hæc distinctio enim a tempore durationis desumpta, utilitatem habet practicam, respectu prognoseos instituendæ; sicut enim epilepsia in genere ad illos pertinent affectus morbosos, qui curatu difficillimi existunt, ita sane major adhuc difficultas in debellando hoc malo occurrit, si per moram temporis, sæpeque repetitos motus, habitus consuetudinalis acceperit, quem certe considerare debet medicus, quando curam suscipere conatur.

L III.

Subjectorum, respectu convulsionum, nulla observatur differentia.

SCHOL.

Quamvis enim magis specialiter & frequentius infantes illis subjecti adpareant, propter morbos huic ætati solenniores, quibus convulsiones facile sociantur; quales præcipue sunt dentitio, & quidem difficilis, variolæ, morbilli, asthmata, præcipue illa, quæ retrocessionem excretionum subcutanearum violentam aut repentinam sequuntur: id quod frequentius accidit a scabie, tinea capitis, aut crusta lactea retrocessis: nihilominus tamen omnis ætatis, sexus & reliquæ conditionis personæ, conspirantibus reliquis causis, iisdem obnoxia fieri possunt ac solent.

Adultioribus itaque si eveniant, ordinarie id contingit sub aliis gravioribus morbis, v. g. febribus inflammatoriis, malignis, exanthematicis, difficulter procedentibus, a læsionibus partium nervosarum gravioribus, in specie capitis, aut aliarum ipsi vicinarum, quemadmodum utrique ætati a vermibus haud infrequentes esse solent.

LIV.

Epilepsia subjecta, quoad ætatem, magis adulta, ratione temperamenti, cholericæ, & melancholicæ, ut plurimum observantur.

SCHOL.

Possunt equidem epilepsia veræ omnes ætates subijci, cum autem in ætate infantili & puerili, ordinarie maxima suspicio aliorum affectuum morbosorum, & ad minimum verminosa sobolis subsit atque concurrat, hanc ob rationem ætas adultior quasi cum illius exclusione, tanquam subiectum morbi consideratur.

Temperamenta quod attinet, illa præ aliis huic affectui subjecta existunt, quibus firmiores sunt fibræ, & quæ de reliquo ad exacerbationes motuum præcipue ab animi pathematibus, ira aut terrore, proniora sunt, quo respectu cholericæ & melancholicæ temperamenta, & quæ horum quidquam sub reliqua miscela continent, magis ad hunc morbum inclinant.

LV.

Causam convulsionum materialem & proximam quod concernit,

DE NOTUM EXAC

ut, hac erit dixerit, pro
ganitur aut supervenitCum enim convulsiones
æque sine facile videbit, ca
in ratione convulsionum,
pendentem, quatenus nemp
m, ut summe fontem, equi
nos, aut doleriticos æque
nos, idcirco sub generalior
a removersit, quatenus mor
ta, ut id, quod continetur m
videntia quodam respectuIn sub dentitione diffi
plurimum sub sui procer
conculis invellens, pug
sensibiles existunt, unde pe
municantur idcirco molest
na subceptionem.Sub variolis æque morbill
malignis, inflammatoriis &
id, quod, si dicitur in mal
ut exacerbo retrocedere, tam
tum partium solitarum interna
verminosa sobolis effectus
tur, morbus ordinarius la p
ocasionales turbas, natura e
turo suscipere solent.Læsiones partium membrano
a corrosivis & causticis, quo
parvissimi, sedis maxime
prima ad spiritum ratione
sua committitur, autum qu

cernit, hæc erit diversa, pro diversitate morbi, cui convulsiones junguntur aut superveniunt.

SCHOL.

Cum enim convulsiones symptoma sint, alios morbos concomitans, quisque sane facile videbit, causam non subesse peculiarem atque specificam ratione convulsionum, sed generaliore, ab ipso morbo cardinali dependentem, quatenus nempe ipsa natura generalem ipsius morbi causam, ut summe sordicum, ejusque affectus maxime periculosos aut deleterios, aut dolorificos atque molestos, vel physice sentit, vel moraliter æstimat, ideoque sub generaliore intentione molestias aut noxas molienti aut removendi, ejusmodi motus suscipit, & gradu majore aut minore intendit, ut id, quod ordinariis motibus obtemperare nec potest, nec cupit, violentia quadam exprimat & expellatur.

Ita sub dentitione difficiliore causam materialem præbent dentes, qui ut plurimum sub sui protrusione ordinaria magis gingivas & periostium, maxillas investiens, pungendo, premendoque afficiunt, ibique dolores sensibiles excitant, unde per consensum partium nervosarum naturæ communicantur ideæ molestæ, ut inde commoveatur ad violentæ excussionis susceptionem.

Sub variolis atque morbillis, ut & sub reliquis febribus contagiosis, malignis, inflammatoriis & exanthematicis, miasma illud morbosum adest, quod, si diutius in massa humorum persisteret, vel semel expulsum ad eandem retrocederet, tam mixtionem humorum invertere, quam texturam partium solidarum internarum ac nobiliorum labe ulceratoria, aut putredinosa-sphacelosa afficere atque evertere posset: quod ut præcaveatur, motibus ordinariis & placidis non sufficientibus, aut per causas occasionales turbatis, natura extraordinarios tales ac violentos motus haud raro suscipere solet.

Læsiones partium membranoso-nervearum si adsint, five a vulnere, five a corrosivis & causticis, quorsum etiam venena pertinent assumpta, dolor gravissimus, sensus maxime incurrens, producit in parte læsa, ibique prima ad spasticam tractionem suppeditatur occasio, quæ per nervos altius communicata, motum quasi reciprocum causatur, ut natura, quæ

quæ per nervos sensum molestissimum sub specie motus continuati percepit, nunc per eosdem nervos reactionem instituat, partesque solidas extra ordinem moveat, quo causa molestiæ, si fieri potuerit, impetu quasi removeatur.

Idem fere observatur a vermium præsentia, si vel vivi dentibus intestinorum tunicæ nerveæ adhæreant, vel aut vivi, aut mortui, ex magno numero in globos convoluti, intestina, præsertim tenuia, nimium expandant tendantque, vel corrupti ac putridi putredinosæ corruptionis ulteriorem disseminationem & communicationem minentur.

LVI.

*Occasionalem convulsionum causam frequentissime suppedi-
tant animi pathemata graviora, & refrigeratio.*

SCHOL.

Inter animi pathemata huc facientia præcipue ira & terror eminent, a quibus ordinarie motus spastici excitantur, in totum corpus redundantes, qui speciatim in gravioribus morbis exitiosi esse solent.

Refrigeratio autem maxime considerationem meretur sub affectibus exanthematicis, sive chronicis, sive acutis, cum facillime exanthematum retrocessionem & translationem ad partes internas nobiliores producere valeat.

LVII.

*Epilepsie, quam idiopathicam esse diximus, causa prima &
proxima ut plurimum sunt immateriales.*

SCHOL.

Rarissime enim sub perveſtigatione causarum aliquam materialem inveniemus, quæ tanquam proxima, unde primi illi motus originem sumferint, accusari possit, licet deinde ejusmodi causæ non deficiant, quibus affectus semel præſens fovetur, augetur, graviorque redditur, sed ordinarie primam ipsius causam proximam antecedentem offendimus im-

mate-

MOTUUM EXACTUM
 idem, motum fundam
 gravioribus, in neq
 ma. affectionem in
 tione venienti & maxime
 e & erronea, ordinari mo
 iponatur eorundem exac
 aliquam molesti aut pericu
 refrigerandi, indica, mot
 us & toto corpore, nec ne
 ne convenire cum illis me
 rie ab vehementi iracundi
 n fieri solent, et tamen d
 me elucet, & motus illi
 nis cholericis, aut cholericis.
 Unde pro hac diversione in
 illi equalis, & hupiriva,
 n generaliter coincidit cum
 hæ aque rixosis, sub ira
 h quam anxietas, quæ per
 multiplicatis solentis esse sol
 i oris & lingue motu
 h, sese exister solent, & h
 es, & vel fixa tructuena
 rium stridores, lingue vol
 ma tandem vel in moni
 rite, extraneorum spermat
 terum concurrentibus, vel in det
 que delinunt, nec raro tunc
 post se reliquant.

Similis conditio est d
 1. causam primam consi
 Sc
 hinc frequenter tim in qui
 causam vel terrore principali
 affectionem Paralyticam

materiam, motuum fundamento nitentem, quæ ex animi pathematibus gravioribus, ira nempe, aut terrore oriunda, affectum animi & animæ æstimatorium inducit; dum ex impressione & præfiguratione animæ vehementi, & maxime repentina ac inopinata, licet falsa quandoque & erronea, ordinarii motus turbantur, & in eorum locum tales suscipiuntur eorundem exacerbationes, quæ generaliter intentionem quidquam molesti aut periculosi avertendi, summa violentia abigendi, aut effugiendi, indicat, unde omnes epilepticorum motus, qui in artubus & toto corpore, nec non thorace observantur, in genere exactissime conveniunt cum illis motibus & conatibus eluctatoriis, qui ordinarie sub vehemēti iracundia, pugna, contentionibus, per manus & artus fieri solent, ea tamen distinctione, ut differentia temperamenti maxime elucescat, & motus illi a suo vigore sub defectu temperamenti purioris cholericæ, aut cholericæ-melancholicæ, multum remittant.

Unde pro hac diversitate sæpissime quoque concurrunt vel clamorosi illi ejulatus, & suspiriosa, sæpius anxia repetita respiratio, quæ itidem generaliter coincidit cum vociferationibus & exclamationibus iracundis atque rixosis, sub ira occurrentibus: vel meticulosa & errabunda quasi anxietas, quæ post terrores graviores, vel solos, vel cum ira complicatos solennis esse solet, ac variis vagisque oculorum, dentium, oris & linguæ motitationibus, deficiente tamen fermone & loquela, sese exserere solet, & sub epilepsia itidem per oculorum vibrationes, & vel fixas truculentas, vel tortuosas & torvas motitationes, dentium stridores, linguæ volutionem variam conspicua existit: quæ omnia tandem vel in manifestiores & generales quasdam excretiones, urinæ, excrementorum, spermatis, ciborum e ventriculo, pro diversitate causarum concurrentium, vel in defatigationes & lassitudines membrorum insignes desinunt, nec raro torpores ac debilitationes circa actus rationales post se relinquunt.

LVIII.

Similis conditionis est dispositio hæreditaria, sæpissime solitarie causam primariam constituens.

SCHOL.

Satis frequenter enim in quibusdam individuis nullæ tales causæ ab iracundia aut terrore principaliter adsunt, sed hæc altioris recessus
Coschwitzii Pathologia. Fff *causæ*

causa subest, qua natura iisdem motibus quasi assuefit apud infantes, quibus obnoxii fuere parentes, ita tamen, ut tanto facilius in actum deducantur, si eadem causæ antecedentes accedant, a quibus apud parentes affectus concitatus fuerat, aut ad minimum ab iisdem foveantur, cum præcipue ejusmodi subjecta vel ex naturali dispositione teneriora & sensibilia existant, vel ex educatione indulgentiore talia fiant, eamque ob rationem ipsis animi pathemata tanto facilius noceant.

Nec possum, quin huc etiam referam consuetudinem convulsivorum motuum prægressam, quo nomine aliquando illi in ætate provectiore, a causis denuo accedentibus, epilepsiæ facilius subjiciuntur, qui in pueritia affectibus convulsivis symptomaticis frequentius expositi fuere.

LIX.

Pro ulteriore autem epilepsiæ fomentatione & inveteratione, concurrere possunt causæ materiales variæ.

SCHOL.

Quando enim semel producta est epilepsia a causa immateriali antecedente, facile quid est, ut deinceps a causis materialibus concurrentibus, & occasionalibus accessoriis, non modo foveatur, sed de novo semper excitetur, promoveatur, & augeatur, quæ licet variæ sint, ut plurimum tamen ita comparatæ sunt, ut motuum concitationibus ansam præbeant, sui que excretionem generaliter possint.

LX.

Pertinet aliquando ad hanc causarum classem plethoræ, cum sanguinis consistentia spissiore.

SCHOL.

Hæc enim motus naturæ intensiores pro attenuatione & imminutione possunt: quod tanto facilius succedit sub plethoræ commotione a potibus spirituosissimis ac inebriativis, quæ ordinariè in ejusmodi subjectis plethoricis paroxysmorum promptiores recursus causari solet, & quidem tanto magis, si venæsectionibus jamjam adsueta, easdem neglexerint, sub qua circumstantia facillime circa æquinoctia, aut solstitialia tempora recurrere solent paroxysmi.

Pari

DE MOTU EX

Pari fundamento illi motus
no terra circa mensuram tempore
& horum motuum habitum
in ascendendum, promouendum
ismodi motus per errorem

Haec vero nimia quæ
tas in voracibus subjectis

Ventriculorum enim prægræ
u commotiones disponunt, ut
sunt excretionis, sicut, ut

Simili quoque modo per
confusum.

Quando nempe hoc motus
phantasibus detenti, vel
venærem voluerit supprimi
intendit, ut quæ retinetur
revertit, ad spiritum generis
sunt, et sub excretionis prægræ
nam experiantur, unde ex
individua, quæ sunt cum
epilepsia correpti fuerint; quod
illa, sub paroxysmo epilepsie
tunc ejaculatio, quæ ordinariè

Mania, eju

Mania est delirium idiop
variata sine febre.

Pari fundamento illi nituntur paroxyfmi epileptici, qui in foemino sexu circa menstrua tempora occurrere solent, ubi natura femel ad horum motuum habitum delata, mensium, praecipue paulo difficilius succedentium, promotioni, non raro sine necessitate, exacerbatos ejusmodi motus per errorem adplicat.

LXI.

Haud raro nimia quoque ciborum & potuum ingurgitationes in voracibus subjectis, paroxysmorum recursus accelerant.

SCHOL.

Ventriculum enim praegravando, eundem ad nauseosas & spasticas ipsius commotiones disponunt, simul quoque sub paroxysmorum finem vomitoriae excretioni favent, aut illos in diarrhoeam terminare faciunt.

LXII.

Simili quoque modo phantasia venerea saepius causam talem constituunt.

SCHOL.

Quando nempe hoc morbo correpti juniores, plethorici, venereis phantasmatis detenti, vel ex nimia continentia, aut castitatis voto, venerem totaliter supprimunt, ac materiam, quam excernere natura intendit, vi quasi retinent, vel quando e contrario motibus illis venereis, ad spasticum genus aliquatenus pertinentibus, nimium indulgent, & sub excretionem spermaticam, aut post illam, paroxysmorum recursum experiuntur, unde exempla prostant, quod specialiter ejusmodi individua, quoties cum uxore concubuerunt, sub actu venereo epilepsia correpti fuerint; quod idem in aliis subjectis denotat involuntaria illa, sub paroxysmo epileptico facta, membri virilis erectio, spermatisque ejaculatio, qua ordinarie paroxyfmi solvuntur.

Mania, ejusque species.

LXIII.

Mania est delirium idiopathicum, seu gravissima rationis perturbatio sine febre.

SCHOL.

Non dubitamus, hunc affectum morbidum ad morbos motuum exacerbatorum referri posse, cum partim sub motuum exacerbatione sese manifestet, partim ipse morbus sit principii moventis & agentis in corpore nostro, animæ.

Distinguimus autem maniam ab aliis deliriis, quod hæc sint symptomata, sub febrilibus affectibus concurrentia, mania vero existat idiopathica, nullamque febrem comitem agnoscat. Individua enim maniaca de reliquo quoad corpus sana apparent, appetitu gaudentia bono, orthostadia fruuntur, motusque voluntarios non modo libere peragere possunt, sed violenter ut plurimum exercent; sub sermonibus inconcinnis, minus connexis, vociferationibus, clamoribus, & furiositate conjuncta, præcipue si ad iram commoveantur.

LXIV.

Differentia mania occurrit tam quoad gradum, quam quoad objectum, circa quod versatur.

SCHOL.

Respectu gradus alia est levior, quæ solis sermonibus inconcinnis, cantationibus, aut gesticulationibus insolitis sese manifestat; alia vero gravior, quæ violentiis variis sese exerit, & in furorem abit, ut vel homines violenter aggrediantur ægri, vel res durissimas, vincula, catenas, aliaque frangant. Ratione objecti, circa quod versatur, alia ludicra, jocosa atque ridicula tractat, quæ Medicis *moria* aut *morosis* audit; alia est occupata circa amorem certæ cujusdam personæ alterius sexus, quæ si moderatior adhuc existat, *erotomania*, si autem in sexu sequiore ad summum gradum lascivi desiderii, cum gestibus impudicis, corporisque denudatione pervenerit, *furoris uterini* titulum gerit. Alia circa objecta meticulosa, tristitia observatur, tristibusque gestibus, solitudine, humani consortii fuga & averfatione, gemitibus, suspiriis sese prodit, quæ *melancholia* vocatur.

LXV.

Subjecta huic affectui obnoxia pro diversitate objecti sunt diversa atque varia.

SCHOL.

DE MOTUUM E

Si enim frigiditate
soli esse solet, vel ad mi
ira objecta ire aut ambire
in cholericum, aut chol
ad naturaliter ad action
monea incitat.

Ad morbos vel long
precliviores existunt, qui
morbo alio, & major ing
e cordibus perveniens

Erotomania & morosis fru
litas juvenes, pædonaica,
participantes, veteris ædi
a; unde tam virgines
capitur.

Melancholia tanquam
melancholici perionas, qui
a majore vero sanguinis
infectibus, flagrationibus
fama, morbosus delecta, pe

Subjectum speciale
non possunt, nisi ex parte

Hec enim in his affectibus
a pure meritoque hi morbo
qua talis, sane minimum pe
ad ad illorum lesionem p
propositionibus et remon

Cum vero animi solita ita
a hanc casus, e huiusmodi

SCHOL.

Si enim strictiore sensu *maniam* accipiamus, quæ ut plurimum furiosa esse solet, vel ad minimum facile in furorem degenerat, & quæ circa objecta iræ aut ambitionis versatur, omnium maxime temperamentum cholericum, aut cholericum-melancholicum ipsi subjicitur, quippe quod naturaliter ad actiones vehementiores, taliaque animi pathemata erronea inclinat.

Ad *morosin* vel sanguinei, vel juniores personæ, vel etiam senes, procliviores existunt, quippe quibus familiaris esse solet minor judicii firmioris usus, & major ingenii lusus, varias diversasque ideas, multum sæpe confusas, producens.

Erotomania & *uterino furori* maxime subjiuntur personæ utriusque sexus juniores, plethoricæ, de temperamento sanguineo & cholericum participant, venereis actibus vel animo indulgentes, vel jamjam adfuetæ; unde tam virgines & adolescentes, quam viduæ juniores ipsi subjiuntur.

Melancholia tanquam subjecta ut plurimum agnoscit temperamentum melancholici personas, quippe quæ minore judicii perspicuitate gaudent, majore vero sanguinis spissitudine laborant, ideoque variis sanguineis infarctibus, stagnationibus, oppletionibus obnoxia existunt, meticulosæ sunt, mœstitiæ deditæ, patresque difficultatum semper audire solent.

LXVI.

Subjectum speciale ipsius afflictionis morbosa aliud constituere non possumus, nisi ipsam animam.

SCHOL.

Hæc enim in his affectibus vere ægrotat, nec sana existit; unde etiam jure meritoque hi morbi, morbi mentis dicuntur, in quos medicus, qua talis, sane minimam potestatem habet, ut directe & immediate aliquid ad illorum sanationem præstare valeat, sed potius moralibus regulis, propositionibus ac remonstracionibus majora jura tribuere necesse habet.

Cum vero anima nostra ita ægrotans, per varias materiales in corpore hærentes causas, a faciliiori restitutione ad integritatem, multoties

diatur, sæpe medicus occasionem nanciscitur, ut privative aliquid agere, illasque causas malum aggravantes & foventes, subtrahere possit, & hac via mentis ægritudinibus mederi valeat.

LXVII.

Causa talismodi materiales, omnes hosce affectus secundum suas species foventes, consistunt vel in sanguinis & humorum generali abundantia, & orgasmo; vel in sanguinis spissitudine; vel denique particulari ipsius congestione restagnatoria.

SCHOL.

Prima harum causarum ordinarie subest in mania stricte dicta, æque ac causarum tertia: Individua enim cholericæ & cholericæ-sanguineæ, quando plethora laborant, simul ad orgasmicam sanguinis commotionem & expansionem pronissima existunt: quæ pedissequam agnoscit peculiarem, majoremque ipsius ad caput congestionem restagnatoriam, unde vasa sanguifera turgida meninges expandendo substantiam cerebri premunt, nec non sensorium commune ita afficiunt, ut illud suo officio satisfacere nequeat, nec anima suas actiones principes per organum principale ita affectum & alteratum, in corpore, debito modo edere valeat.

Nec minus valet eadem causa, sanguinis nempe abundantia, atque major, quam par est, ad caput commotio, in morosi simpliciore, præcipue si juniores aggrediatur: cum in senibus causa magis in genere nervoso debilitato quærenda videatur.

Ad erotomaniam & furorem uterinum si mentem dirigamus, omnino sanguinis abundantia & orgasmica commotio manifestissima esse solet, cum dicti affectus sub plena lautaque diætâ occurrant, optimeque sanguinis detractionibus & fame curentur: quæ causa etiam in virili sexu specialem orgasmum spermatis virilis, & peculiaris hinc pendentia symptomata venerea tentiginosa, causatur. In fœminis autem peculiaris concurrit sanguinis restagnatoria congestio circa uterum in furore uterino, unde vel mensium suppressiones, vel eorundem largiores & minus tempestivæ eruptiones concurrere solent.

In

In melancholia autem potissimum sanguinis spissitudinem accusare licet, partesque, per quas sanguis moveri debet, angustiores & strictiores: hoc enim utrumque, sicut in statu sanitatis causa existit, ut melancholici difficiliorem habeant sanguinis circulum, præcipue per capitis & viscerum abdominis confinia, ideoque circa actiones animales tardiores, difficiliore, meticulosi, speculabundi, timidi existant, ita in hoc statu morbido animæ maximum quoque confert symbolum pro aggravando fovendoquo malo.

LXVIII.

Causæ remotiores & antecedentes, materiales tamen, ex iis, quæ sæpius in pathologicis, alia occasione proposita sunt, facile erunt inveniendæ.

SCHOL.

Sunt enim illa omnia ex diæteticis, quæ vel plethoram in genere augment, vel sanguinem organice commovere possunt, vel spissitudinem nimiam ipsi conciliant: quo nomine, diverso tamen respectu, accusare licet diætam plenam, lautam, vinosam, aromaticam, spirituosam, cum vita otiosa junctam: potuum sufficientium & diluentium tenuiorum defectum: ventilationum sanguinis & motuum laboriosorum corporis neglectum, nec non excretionum debitarum naturalium suppressionem, quo ipso etiam tam mensium suppressionem, quam in viris licitam & debitam spermatis excretionem denegatam, intellectam volumus.

LXIX.

Causa primaria & proxima omnium horum affectuum est immaterialis.

SCHOL.

Consistit enim semper in illegitima objectorum, circa quæ versantur, æstimatione morali, & nimis firma idearum de illis fictarum aut conceptarum impressione & præfiguratione, quæ alio, quam par est, ordine celebratur.

LXX.

Occasionales causæ admodum sunt variæ, pro diversitate temperamentorum & individuorum.

SCHOL.

SCHOL.

Ita enim uni occasionem præbet ira, cum ambitione mixta, alteri voluptas atque libido: sicut alii per curas domesticas, ærumnas, meditationes & speculationes profundiores circa res spirituales, peccata commissa, pluraque alia, ad infortunatam hanc mentis conditionem disponuntur ac detruduntur.

Hydrophobia, seu rabies canina.

LXXI.

Hydrophobia est gravis & peculiaris maniaci delirii species, a morsu canis rabidi in specie producta.

SCHOL.

Distinguit se hoc delirium ab aliis, præcipue ob causam plane specialem, nec non peculiaribus plane symptomatibus. Rabies enim canina propterea vocatur, quod partim a morsu canis rabidi oriatur, partim homines ita afflictos canibus quasi similes reddat; dum in majore ipsius gradu latrant, ejulant, mordent, ore spumant, dentibus strident, ringunt, consortium hominum fugiunt, & specialissime instar canum rabidorum, aquas & liquida timent, (unde affectus hydrophobia nomen accepit.) De reliquo commotiones febriles, cardialgiæ, cordis palpitationes atque tremores, cum somni defectu, viriumque prostratione, facie rubicunda, oculis torvis atque fulgentibus, huic affectui sunt solennes.

LXXII.

Subjecta certa hujus affectus haud determinare licet, dum omnes ipsi subjecti existunt, qui morsum canis rabidi passi sunt, nec cito a causa morbifica liberantur.

LXXIII.

Causa materialis proxima & immediata hujus mali, est miasma venenarum, cum saliva canis rabidi communicatum.

SCHOL.

Hoc enim tanquam summe agile atque subtile fermentescibili sua indole sub morsu & vulnere inflicto sanguini & humoribus communicatum, instar aliorum miasmatum humores penetrat, motusque peregrinos dissolutorios producit, & procul dubio partibus nervosis nobilioribus

bus internis maxime infensum exiit; ut inde tales motuum anomalie in genere nascantur, quales sub febribus etiam malignis, a causa miasmatica abortis, oriri solent. Ubi haud parum contribuit terror ille repentinus, & gravis, quo personae tales sub morfu canis rabidi afficiuntur, specialissime in animo turbas primo afficiens.

CAPUT II. DE MORBIS EX MOTUUM DEFECTU.

I.

Morbos, a motuum defectu pendentes nominamus in genere eos, qui maxime sub totali aut particulari sensationis & motus voluntarii abolitione, nec non rationis depravato usu simul juncto, in sensus cadunt, seque manifestant.

SCHOL.

Sicut in antecedente capite illos pertractavimus affectus morbosos, qui sub motuum extraordinaria exacerbatione contingunt, ita hos etiam pertractare necessitas suadet, cum æque periculosi existant ac illi, sique remotionem & curationem poscant: sunt autem affectus huc pertinentes inter alios, affectus apoplectici, soporosi & lipothymici.

Apoplexia.

II.

Apoplexia est abolitio rationis, sensationis & motuum voluntariorum totalis & repentina, in toto corpore se manifestans, a laeso generis nervosi officio dependens.

SCHOL.

Manifestat se apoplexia, quando ægri repente ac subito quasi attoniti decidunt, sine motu voluntario, & sensu, ac rationis exercitio, superstitite solum pulsu ac respiratione, oculi modo clausi, spasmo tamen

Coschwitzii Pathologia.

G g g

non

non constricti, modo aperti sunt, in utroque tamen casu visus præsentiam non explicant, artusque flaccidi, quo ab aliis collocantur, jacent.

Notandum tamen est, aliquando hunc affectum adeo gravem esse, atque acutissimum, ut neque motus vitales per tempus maneant, sed unico momento in toto corpore omnes simul & semel motus, vitæ præsentiam declarantes, aboleantur, & homo mortuus decumbat, unde etiam apoplexia lethalis aut lethifera vocari solet.

Hemiplexia.

III.

Hemiplexia, aut hemiplegia, itidem est sensus & motus repentina & totalis abolitio in dimidio corpore, salva manente altera parte.

SCHOL.

Est itaque essentialiter idem affectus cum priore, in eo tamen ab illo differens, quod dimidium saltem corpus per longitudinem affectu tangatur, & alterutrum ipsius latus a capite ad calcem afficiatur, alterum vero immune ac liberum maneat, ut ejus membra citra difficultatem & impedimentum pro arbitrio moveri possint, & sensus in illo sit exquisitus, & quidem haud raro adeo exacte, ut dimidium nasi & linguæ ita patiat, ut in læso latere nec frigoris, nec caloris sensum percipientes ægri, in altero latere omnia percipiant, & ex uno saltem olfactum gustumque possideant, nec non frigidiores in latere affecto præ sano existant.

De cætero rationis quoque usus hemiplecticis in tantum conservatur, ut indicia rationis ordinarie præbeant, licet loqui non possint, proximi autem sunt ad rationis amissionem, id quod testatur promptissima omnium oblivio, & facilis hemiplegiæ in apoplexiam veram transitus.

Paralyfis.

IV.

Paralyfis est sensus & motus voluntarii abolitio particularis, unius saltem membri corporis, reliquis manentibus salvis.

SCHOL.

Quomodo hunc
par, in paralyfis unam
re in hoc casu, sine cr
in specialissima particula
aut velut splendere e
is, etiam lento & motu
miser, ut nihil in illa se
pare, dum aliquem ad
nam quasi ad motum dispe
e alterutro coarctat, i
in paralyfis spirituum salu

Præcis est paralyfis se
est vehementissimam
hæc evadant, vici

Rarissima ad hoc spe
mentionem injiciunt
vicia paralytica totum co
w, excepto his capite, m
neque motuum, neque

Distinguitur apoplexia
per phlegmaticam.

Cum enim canis apoplexia
a, vici a terete collari, cu

SCHOL.

Quemadmodum hemiplegia totum alterutrum corporis latus occupat, ita paralyfis unam saltem corporis partem particulariter obsidet, five fit brachium, five crus, five lingua, five harum aut aliarum partium specialissima particula: quale quid in digito, ipsiusve uno articulo, ani aut vesicæ sphinctere obtingit. Privatur autem pars, ita paralyfi tacta, etiam sensû & motu, & quidem pro gradu affectus diverso, vel totaliter, ut nihil in illa sentiant, neque partem movere possint; vel ex parte, dum aliquem adhuc sensum, licet valde stupidum, & levissimam quasi ad motum dispositionem retinent, aut vel motum, vel sensum, sine alterutrius concursu, servant: quem ultimum paralyseos gradum aliqui paralyfin spuriam salutare solent.

V.

Parefis est paralyseos singularis species, simulac rarior, quando post vehementissimam colicam musculi abdominis solum insensibiles evadunt, ventrisque inflatio quasi tympanitica sequitur.

VI.

Rarissima adhuc species horum affectuum est, cujus autores mentionem injiciunt, eamque catochum appellant, quando affectu paralytico totum corpus afficitur, motuque & sensu privatur, excepto solo capite, in quo nulla notabilis lesio, neque sensuum, neque motuum, neque rationis occurrit aut observatur.

VII.

Distinguitur apoplexia ordinarie in sanguineam & serosam, five phlegmaticam.

SCHOL.

Cum enim causa apoplexiæ duplex sit, eaque vel a sanguinis purioris, vel a serosæ colluviei, cum sanguine permixtæ, congestione &

stagnatione oriatur, secundum hanc causam materialis proximioris differentiam, distinctio apoplexiæ in scholis medicis nota est, ejusque signa a temperamento, ætate, & vitæ genere desumuntur. ita ut temperamentis calidioribus, plethoricis, junioribus, in victu pleno, lauto, vinoso viventibus, sanguinea; phlegmaticis vero, pueris ac senibus, serosa apoplexia adscribatur: ubi notamus, hanc distinctionem non modo de apoplexia completa, sed de omnibus reliquis hactenus recensitis speciebus subalternis valere, iisque applicandam esse.

VIII.

Subjecta itaque affectuum apoplecticorum, hemiplecticorum, paralyticorum, secundum hanc distinctionem sunt diversa.

SCHOL.

Subjecta enim apoplexiæ sanguineæ sunt quoad ætatem, juniores, vegetæ & mediæ virilis ætatis; quoad temperamenta vero, sanguinei, cholericæ & melancholicæ plethorici, qui diætâ lauta, vinosâ, calidâ, & vitæ genere ad exæstuationes disponente, abutuntur, aut animi pathematibus vehementioribus tam iracundis, quam terrificis valde obnoxii sunt. Phlegmaticæ apoplexiæ subjiciuntur maxime senes, aut infantes, & phlegmatici, aut multum de phlegmatico temperamento participantes.

IX.

Subjectum speciale constituit primario genus nervosum.

SCHOL.

Eo quidem sensu, ut in apoplexia vera, probabiliter universum nervorum principium afficiatur, & inde actiones animæ in totum corpus sufflaminentur; in hemiplegia autem dimidia ipsius pars cum nervis abinde pendentibus patitur: sicut in paralyti particulares nervi in uno alterove membro tanguntur: secundario vero respectu, vel totum, vel dimidium corpus, in apoplexia & hemiplegia pars autem specialiter læsa in reliquis speciebus sub alternis subjectum speciale efficiunt.

X.

Quemadmodum formalitatem affectuum horum læso generis nervosi officio adscripsimus, ita causa omnium horum affectuum proxima antecedens aliquando est læsio continuitatis in genere nervoso.

SCHOL.

Quando nempe a violentia externa, casu, ictu, contusione, vel principio nervorum, vel medulla spinalis, tanquam ejus continuatio, vel particulares nervi conquatuntur, extra situm locantur, aut disrumpuntur, & ita ob instrumenti defectum actio per illud perpetrari nequit.

XI.

Vel læditur generis nervosi officium per modum compressionis.

SCHOL.

Quando nempe materia quædam peccans ex classe humorum corporis nostri, in cerebro, & circa principii nervorum confinia, tubulos cerebri atque nervorum premendo, officium illorum invertit, salva licet manente illarum partium continuitate.

XII.

Causa talis proxima materialis deprehenditur vel sanguis, vel serum.

SCHOL.

Fit hoc, quando alteruter dictorum humorum circa confinia medullæ oblongatæ, aut spinalis, in vasis sanguiferis aut lymphaticis stagnat, vasorumque infarctum graviorem, & per hunc medullæ oblongatæ compressionem notabilem causatur, ut lymphæ nervorum influxus & transitus legitimo more fieri nequeat, vel tunicæ involventes a meningibus oriundæ, in suo motu impediuntur, & ita negotium sensationis & motus per primarium utriusque actus organum celebrari non possit.

Vel contingit eadem læsio in casu penitus deplorato ac desperato, ab alterutro dictorum humorum extravasato, postquam vasorum sanguiferorum aut lymphaticorum ruptura præcessit: quæ extravasatio ut plurimum

rimum in ventriculis cerebri, circa plexum choroideum post mortem reperiri solet, & pro differentia humoris, differentiam apoplexiæ sanguineæ & phlegmaticæ constituere, simulque veram causam apoplexiæ illius deleteriæ atque lethiferæ esse, de qua in superioribus mentionem fecimus.

Quamvis verò hæc ordinaria causa esse soleat, nequaquam tamen in totum negamus, quod in certis ac peculiaribus casibus aliquando tubulorum nerveorum obstructio a lympa nervorum mucidiore aut spissiore in culpa esse possit, & quidem hoc maxime in paralyticis singularem partium resolutionibus.

XIII.

Differentia specifica singulorum affectuum apoplecticorum secundum recensitas species, fundata probabiliter est in diversitate gradus staseos humorum, & specialissima affectionis generis nervosi.

SCHOL.

Motuum diversæ hujus læsionis quod attinet, a quo diversitas affectuum denominatorum dependet, secundum nostram quidem sententiam, in *apoplexia completa*, (non tamen lethifera acutissima,) probabiliter tota medulla oblongata, a stasi humorum facta ita comprimitur, aut a lympa mucidiore obstruitur, ut neque lympa nervorum libere transire, neque sensationes per illam animæ ex toto corpore communicari possint, unde tunc per totum corpus sensus & motus voluntarii, nec non rationis exercitium, intercipiuntur.

In *hemiplegia* vero, alterutrum saltem latus afficiente, non totam medullam oblongatam, sed dimidiam ipsius solum partem pati credimus, unde consensus passionis omnes ejusdem lateris nervos tangit, ut in dimidio corpore dictæ actiones lædantur, salvis manentibus illis in latere opposito sano.

Si autem talis nervi cujusdam particularis, ad certam aliquam partem excurrentis, vel compressio, vel obstructio solum contingat, ab illa *paralyse*s certarum partium deducendas esse persuasi sumus.

Unde etiam *catochum* in specie non æque medullæ oblongatæ læsioni

quam potius melius
as: quomodocumque
peritum inferiorum cu
dalle spinalis sub luxatione
ut concussione.

Removetur & an
bera, vel sero nunciati
tioni sarent,

Hoc nomine peritum dicitur
sensu, motu, etc. vel
sensu affectus sero nunciati
lunda, cum potum dicitur

Occasionales causa
nervorum congestione &
tam ad caput, sub im
leat.

Hoc respectu inest
paralyses partium violenta
in, & gravata potest
t, exponant, & ita vint
t, imo stam & reparant
nes autem & tenes repe
extremarum, & his medi
ciores producere valent, at
i sturam nervorum re
& in diversis repletibus
manere.

fioni, quam potius medullæ spinali, infra capitis confinia læfæ adscribimus: quemadmodum simile quid satis manifeste contingit in paralyfi partium inferiorum corporis, falvis manentibus superioribus, post medullæ spinalis sub luxatione vertebrarum dorfalium factam lacerationem aut concussionem.

XIV.

Remotiores & antecedentes caufa tales sunt, quæ vel plethoræ, vel feri mucidi copiofa proventui, vel humorum incrassationi favent.

SCHOL.

Hoc nomine partim diæta plena, lauta, vinofa, partim victus craffior, tenuis, mucidus, ær vel nimis calidus, vel humidus & frigidus, pro diverfitate affectus ferofi aut fanguinei, vel vita quoque fedentaria, fpeculabunda, cum potuum diluentium defectu accufari folent.

XV.

Occafionales caufa proximiores ordinarie tales sunt, quæ humorum congestionem & refagnationem impetuofofam ac repentinam ad caput, fub impeditiore illorum regreffu, producere valent.

SCHOL.

Hoc refpectu inebriationes, animi pathemata vehementiora, refrigerationes partium violentæ hunc cenfum fubeunt. Inebriationes enim, & graviora pathemata iracunda, fanguinem potiffimum commovent, expandunt, & ita nimia vaforum expansione oppletiva ftagnationem, imo ftasin & rupturam vaforum producere poffunt. Refrigerationes autem & terrores repentini potiffimum fticturas partium folidarum extremarum, & his mediantibus, humorum reftrictiones ad partes superiores producere valent, aut particulariter frigus externum in locis certis fibrarum nervofarum relaxationes & atoniam producere aptum eft, & ita diverfis refpectibus ad morbum talem fonticum difpofitionem relinquere.

XVI,

XVI.

An, & quantum ipsa natura in his afflictionibus concurrat, aut patiatur, id facile ex tota affectuum connexionione patet.

SCHOL.

Passive enim illam affici, extra dubium est, dum ipsi effectus atque influxus solitus in corpus suum ob læsionem instrumentorum denegatus existit: quamvis enim haud semper determinare ac affirmare liceat, læsionem instrumentorum præcise tantam adesse, ut totaliter omnis animæ energia per illa sit intercepta, nihilominus tamen nobilitas summaque necessitas horum organorum pro motibus hætenus consuetis continuandis, tanta est, ut etiam minor illorum læsio tantam naturæ producat apprehensionem, ut a re plane insolita, atque repente nobilissimum animæ instrumentum ingruente ac afficiente, haud raro ita attonita quasi atque perterrita adpareat, ut desperabunda quasi ipsamet motus etiam quadantenus possibiles deferat, & ita per sui subtractionem quasi in nexu causalitatis concurrat

Coma & lethargus.

XVII.

Coma est affectus soporosus, sive propensio gravior in somnum, cum vel sine delirio, febribus acutis & inflammatoriis, ut symptoma, accedens.

SCHOL.

Differt coma in eo a lethargo, quod hic idiopathicus sit affectus, illud symptoma febrile, cum febre iterum cessans & transitorium, cum lethargus, ejusque species carus, partim sine omni febre sponte oriantur, partim ratione durationis & eventus a comate differant, dum lethargus facile in apoplexiam degenerat, carus vero diutius per septimanas pluresque menses duret.

XVIII.

Dividitur coma in vigil & somnolentum.

SCHOL.

DE MORBIS

Coma vigil Medicis in propensionem habet præcise, vel facilius experiri debentes.

Somnolentum ex opo acutis decumbentes, et dormiant, & licet ex morum profunditatem reu ermonum minus compete

Familiaris est his morbis & plethorica.

Licet epiodem senectutis mentis illam observari in etate constitutis, cum minor ac vehementior: opis vel somnolenti maxime morum, ita ut singulis vero & melancholicis momentis rano facile ex me dari potest.

Lethargus est maximus pro præcinitas idopæsentia occurrens.

Differt in eo lethargus a comate in antecedentibus et symptomatibus licet aliquando motus febrilis in individuo de cetero in unum ordinata per motum corporis erecti operis cognoscitur Patholog.

SCHOL.

Coma vigil Medicis audit, quando febricitantes gravissimam quidem propensionem habent in somnum, sed somnum vel plane non assequuntur, vel facilius expergefunt, mox denuo in priorem somnolentiam delabentes.

Somnolentum ex opposito coma vocatur, quando ægri tales febribus acutis decumbentes, non modo somnolenti sunt, sed actu profundius dormiunt, & licet expergefati, tamen momentaneæ in eundem somnum profundiorum recidunt, cum oblivione rerum actarum, aut sermonum minus competentium ad quæstiones propositas prolatione.

XIX.

Familiaris est hic affectus symptomaticus ut plurimum junioribus & plethoricis.

SCHOL.

Licet equidem senioribus eundem non penitus denegemus, tamen frequentius illum observavimus in juvenibus, vel ad minimum in viridioribus ætate constitutis, cum sanguinis motus in illis semper & ordinarie sit fortior ac vehementior: ubi simul notamus, nos differentiam comatit vigilis vel somnolenti maxime observasse secundum differentiam temperamentorum, ita ut sanguineis aut magis talibus somnolentum, cholericis vero & melancholicis vigil coma magis familiare existat, cujus phænomeni ratio facile ex naturali dictorum temperamentorum dispositione dari potest.

XX.

Lethargus est maxima & perennis in somnum propensio atque proclivitas idiopathica, sine febris acuta aliisque morbi presentia occurrens.

SCHOL.

Differt in eo lethargus a comate utroque, quod non febribus acutis antecedentibus ut symptoma superveniat, sed per se ut morbus existat, licet aliquando motus febriles ipsi ut symptoma jungantur: unde lethargus individua de cætero sana aggreditur, ut quoque sub aliquo ad minimum orthostadia permanere possint, nisi quod vertiginosi quid sub situ corporis erecto experiantur.

Coschwitzii Pathologia.

Hh h

XXI.

XXI.

Distinguere solent practici hunc affectum secundum differentiam gradus in lethargum stricte dictum, & carum.

SCHOL.

Per carum intelligunt leniorem ipsius gradum, ubi ægrotantes successively in somnolentiam illam delabuntur, & diuturno successu ad affectum disponuntur, ita ut per plures menses hoc affectu laborent, a somno quidem excitentur, sed statim, aut facile in eundem recidunt, cum minore oblivione rerum actarum aut agendarum.

Lethargi nomine vero indicant affectum magis acutum, brevisque periodi, ubi ægrotantes post prægressos aliquando vertiginosos graviores insultus, in somnolentiam profundam incidunt, eamque constantem, ita ut vix excitentur, & excitati penitus obliviosi sint, ut ciborum etiam capiendorum haud reminiscantur: sub quo rerum statu aliquid febrilium commotionum, quæ tamen exquisitæ non sunt, concurrunt; & nisi materia purulenta ex auribus & naribus profluat, vix ad septimum usque diem ægri superstites manent, sed sæpe quarto die moriuntur, superveniente apoplexia.

XXII.

Subjecta quod attinet, notari debet, caro magis senes atque phlegmaticos, lethargo strictiori, aque quidem senes, sed magis calidioris temperamenti personas subjici.

SCHOL.

Id quod merito intelligimus in tantum, quantum a temperamenti & causarum intrinsecarum concursu affectus produci potest: si autem causæ occasionales specialiores concurrant, satis frequenter sine consideratione temperamenti, aut ætatis, ille occurrere potest in diversis quoad temperamentum & ætatem subjectis.

XXIII.

Causa horum affectuum soporosorum generalis eadem esse apparet, quæ in antecedentibus indigitata est, licet gradu aliquanto levior: nempe læsio generis nervosi & cerebri, quoad ipsorum officium.

SCHOL.

In comate enim præ
que congectione & concre
libitatis compingitur, u
no nervorum genus defe
ficio haud rite frangi pot
orum sensibus, natura n
ntire, neque actionem u
sita quali manere debet.
minis huius instrumentis ut

In lethargo, qui sup
est libere cras material
coppi in cerebro stagnat,
resoluit, & succellere magis

Causa utriusque aff

174.

In comate quidem ma
& sanguinis commotiones
pstant atque rugati: quæ
sua disparantia, vel etiam
corpore delata, sed incommo
Causa atque lethargia ve
m & mercuriorum lesqui
copiam somnum sibi cono

Præterea ab authoribus
mes vulneratoris, quas p
mor, nec quidem male,
sita testetur; neque tamen
facione sensu non mori

SCHOL.

In comate enim procul dubio a vehementiore sanguinis humorumque congestione & coacervatione in capite, sub æstu febrili, cerebri substantia comprimitur, ut lymphæ nervorum haud rite secernatur, quo ipso nervorum genus defectum nutrimenti & debiti toni patitur, suoque officio haud rite fungi potest. Unde obnubilatis per relaxationem nervorum sensibus, natura neque a rebus externis ideas percipere atque sentire, neque actionem debitam per nervos instituere valet, sed torpida quasi manere debet, donec, remota compressionis causa materiali, anima suis instrumentis uti possit.

In *lethargo*, qui ut plurimum senibus familiaris esse solet, eadem potest subesse causa materialis, dum æque vel sanguis, vel serum in magna copia in cerebro stagnat, fibras nervosas relaxat, emollit torpidasque reddit, & successive magis officium cerebri atque nervorum lædit.

XXIV.

Causæ utriusque affectus occasionales sunt vel internæ, vel externæ.

SCHOL.

In comate quidem magis internæ versantur causæ, graviores nempe sanguinis commotiones ad caput, quæ tamen ab externis excitari possunt atque augeri: quales sunt potus vinosi, remedia volatilia calidiora diaphoretica, vel etiam opiata & narcotica, intempestive ab extra ad corpus delata, sed intrinseco nexu noxas suas edentia.

Carus atque lethargus haud raro eundem præposterum usum opiatorum & narcoticorum sequitur, quando somni defectu laborantes senes per opiata somnum sibi conciliare student.

Præterea ab authoribus ut causa lethargi & cari allegantur capitis læsiones vulneratoriæ, quas præcipue apud senes hi affectus facile sequuntur, nec quidem male, cum utique historia practica illud quasi quotidie testetur; neque tamen inficiari possumus, hoc in casu lethargum strictiore sensu non morbum, sed symptoma læsionis cardinalis esse.

Memoriæ debilitas,

XXV.

Memoriæ debilitas est functionis animalis læsio, per oblivionem rerum præteritarum, vel præsentium, sese manifestans.

SCHOL.

Hic defectus partim cognoscitur ab ægris ipsis, qui propria confessione Medicum de præsentia affectus certiores reddere possunt: vel ab adstantibus quoque, qui in sermonibus vel actionibus ægrorum hunc defectum notorie observare valent.

XXVI.

Subiecta hujus affectus ordinarie sunt, quæ debilioribus ætate gaudent nervis.

SCHOL.

Hanc ob rationem naturalis quasi deprehenditur memoriæ debilitas tam apud infantes, quam senes, in quibus ordinarie talis generis nervosi debilitas deprehenditur. Nec tamen deficiunt aliæ ætates, hoc malo laborantes, quando per causas varias ad idem disponuntur.

XXVII.

Subiectum speciale constituit cerebrum, cum nervorum principio.

SCHOL.

Accusamus has partes, in quantum primum illud organum principalium actionum animæ constituunt, licet de reliquo nobis maxime constet, nec cerebrum, nec nervorum principium, sed ipsam animam cogitare, factorumque aut faciendorum reminisci: cum tamen anima sine hoc instrumento ordinarie nihil agat, illud ad minimum ut subiectum causæ consideramus: nullatenus autem decisionem in nos suscipimus, an cerebri pars anterior media aut postica specialissime patiat, cum tales decisiones magis ad mentis fisiones pertineant, quam revera & fundamentaliter probari possint.

XXVIII.

XXVIII.

Causæ, memoriæ debilitatem producentes, sunt vel materiales, vel immateriales, nervosum genus debilitantes.

SCHOL.

Ad priorem classẽ referimus decubitus humorum, præsertim serosorum, ad caput, tam vehementiores, quam diuturniores, unde facile a morbis prægressis, tam febrilibus, quam aliis congestoriis, nec non ab hæmorrhagiis nimis, & affectibus apoplectoidis, memoriæ debilitationes causantur: dum sub primo decubitu, licet sanguineo, partes distensione debilitantur, postmodum autem per sanguinis depauperationem partes seroso-mucidæ, atoniam nervorum producentes, remanent.

Ad alteram causarum classẽ pertinent animi pathemata, sub mœrore, tristitia, curis, perpessa: nec minus nimiam in juventute factam memoriæ prægravationem.

XXIX.

Occasionalem causam frequenter constituit tam rei veneris abusus, quam capitis læsio violenta.

SCHOL.

Hinc sæpe videmus tales, qui juvenes in veneris castris strenue & nimium militarunt, postmodum stupidos, obliviosos, & ex omni genere enervatos, cum per nimiam spermatis excretionem, purior & subtilior lymphæ pars perdat, quæ cum lymphâ nervorum maximam similitudinem habet, hujusque defectum post se trahit.

Nec infrequenter contingit, ut per violentas capitis læsiones, vel partes interiores ipsæ in sua substantia lædantur, vel congestiones graviores humorum primo huc invitentur, a quibus postea eadem debilitatio facili negotio producitur.

Incubus.

XXX.

Incubus est defectus motus respiratorii & voluntarii, sub somno, gravissimam anxietatem & suffocationis metum ægris incutiens.

Hhh 3

SCHOL.

SCHOL.

Affectus hic maxime notabilis nunquam vigilantibus, sed semper dormientibus, vel ad minimum semidormientibus, & simul somniantibus, evenit, eosque ad ejulatus, & clamores obscuros, sub maxime suspiriosa & impedita respiratione, quasi pectus gravissimo pondere comprimere-
tur, perducit: donec expergefacti ad se redeant, lassitudinem sentientes; sed de reliquo nihil morbofi percipientes.

XXXI.

Subiecta hujus affectus ut plurimum sunt juvenilia & plethorica.

SCHOL.

In his enim maxime hic affectus temporarius observatur, quippe quæ ad coacervationes, & congestiones sanguineas circa pectus, semper proniora sunt.

XXXII.

Subiectum speciale est thorax, qui in debito suo motu impeditur.

SCHOL.

Quando enim causa materialis, quæ mox nominanda erit, thoracem obruit, tam pulmonibus, quam partibus musculosis denegatur debitus motus, unde sanguinis regurgitatoria stagnatio in pulmonibus & pectoris confiniis causatur, oppressionem talem spiritus anxiam producens.

XXXIII.

Causa materialis est sanguis, tam decubitu majore, quam spissitudine peccans.

SCHOL.

Hic enim sanguis in plethoricis ejusmodi subiectis ad confinia pectoris majore quantitate coacervatus, tam pulmones obruit, ut aër inspiratus libere transire nequeat, quam musculos pectoris ita in motu suo, quem thoraci præstare debent, sufflammat & impedit, ut deficiente ex parte motu respirationis debito, sanguis in pulmones ingressus, liberum egressum proxime non inveniatur, id quod tanto magis contingit, si spissitudo sanguinis simul in culpa fuerit, sui que transitum per angustiores vias ipse impediverit.

XXXIV.

XXXIV.

Causa occasionalis hujus molesti, sed nullo modo periculosi affectus, ordinarie est situs corporis illegitimus in lecto.

SCHOL.

Observamus enim, ordinarie hoc malum haud citius aut frequentius ægros invadere, quam si supina, & speciatim brachiis supra caput elevatis decumbant, sub quo situ in specie musculi intercostales, a pectorali ita suspenso comprimuntur, ut thoracem debite movere nequeant: sub quo decubitu præterea insomnia graviora & anxia solenniora esse solent, hoc malum aggravantia: siquidem rarissimum sane erit, sine anxiiis insomniis incubum occurrere; unde etiam fit, ut expergefacti saltem ægri, situmque corporis mutant, statim ab hoc malo liberentur.

XXXV.

Occasionaliter non minus hunc affectum aliquando produciunt & sovent potus inebriativi, & motus corporis nimii.

SCHOL.

In tantum nempe, quod sanguinem non modo magis exagitent, ipsique expansionem majorem & progressum impeditiorem concilient, sed etiam ad graviores somnum & anxiam insomnia disponant.

Lypothymia & syncope.

XXXVI.

Lypothymia, & syncope sunt defectus sanctionum vitalium & animalium repentini & temporarii, ita ut ægroti mortuis simillimi adpareant.

SCHOL.

Consistit formalitas horum affectuum in abstractione naturæ temporaria ab ordinariis motibus & actionibus, tam animalibus, quam vitalibus: ubi quasi tædio affecta, totam œconomiam animalem in tantum negligit ac deserit, donec vel sponte ad se redeat, vel artificialibus auxiliis

liis ad officium suum per objecta, sensoria externa paulo acrius afficientia, quasi revocetur, motusque ordinarios iterum aggrediatur.

XXXVII.

Lipothymia & syncope, non quoad essentiam, sed quoad gradum ab invicem differunt: ita ut secundum magis receptam sententiam lipothymia leviolem, syncope vero graviorem, imo gravissimum denotet gradum.

SCHOL.

Cadit interim uterque affectus signis suis in sensus, dum ægri quasi mortui adparent, ut vires & motus, non modo animales & voluntarii, sed etiam vitales dispareant, & non solum sensus & motus, verum etiam pulsus & respiratio ad tempus deficere videantur: pallent enim repente in toto corpore, frigent ad minimum in extremitatibus nasi, faciei, manuum ac pedum, quoad tactum, & omnis quasi sanguis in corporis peripheria evanescit; oculi clauduntur torpide, licet spasticè non constringantur, neque os, nisi in adfuetis, hiat, sed clausum est, quamquam aliquando aliquid salivalis humoris effluit: & in lipothymia pulsus summa debilitas, imo quasi defectus, solo quandoque cordis tremore perceptibilis, adest, cum respiratione vix sentienda.

In *syncope* vero hæc pulsus debilitas, & respirationis summa infensibilitas, in totalem & omnimodam cessationem desinit, ita ut ne minimum quidem indicium utriusque sub exactissima licet perscrutatione observari possit. Quamvis autem hæc ita se habeant, nullus tamen in utroque affectu supervenit corporis rigor, aut manuum pollicumvespastica tractio, aut salivæ spumescencia in ore, quibus signis partim a morte, partim a convulsionibus & epilepsia distinguuntur. Unde veri syncoptici a mortuis nullo alio indicio discerni, aut pro talibus haberi possunt, quam quod hi mox vel paucò tempore obrigescant, illi autem torpidi & flaccidi saltem & citra putredinis successum diutius decumbant.

XXXIII.

Subjiciuntur his affectibus in genere persona debiliores & sensibiliores.

SCHOL.

DE MORBIS
Sunt illi tales a natura
in genere nervorum
non valde sensibiles:
sunt enim refecti merent

Causa horum affectuum
est.

Mortalem enim, &
non hanc, hanc, hanc
est, spasticè, utrumque
affectus fundamentum
vel a solis moribus
hinc, tamen admodum
in moribus suis turbat
si autem aliquando mor-
te in illis lipothymia
est, vel ob media simplici
quæ, vel tibi corde non
est aut localis negotio
ad ad somnolentiam &
In syncope ad hoc
determinationem, cum hinc aut
in respirationem distorcentem
non de illa reperire
sunt colligere licet
experis, aut sub paucis
tantum: ubi vel ex hinc
tem laborioso prohibent
sunt licet.

Mox autem paucis
est,
sunt hinc per hanc

SCHOL.

Sive illæ tales a natura fuerint, sive a morbis prægressis, aut inedia emaciati, & genere nervoso debiliore gaudentes, uno verbo, corpore & animo valde sensibiles: quo nomine præ aliis fœminæ & senes ad hanc classem referri merentur.

XXXIX.

Causa horum affectuum proxima ut plurimum est immaterialis.

SCHOL.

Materialem enim, & quidem immediatam proximam causam in corpore hærentem, hosque affectus producentem, explicare ac determinare, sæpissime admodum difficile est, cum potissimum videamus, hosce affectus fundamento æstimationis moralis niti, quatenus nempe natura vel a solis moralibus causis, v. g. animi pathematibus, vel, licet a physicis, tamen æstimationem moralem post se trahentibus, afficitur, atque in motibus suis turbatur.

Si autem aliquando materialem quendam defectum accusare licet, id sane in illis lipothymicis locum habebit, quæ nutrimenti corporis defectum, vel ab inedia simplici, vel sub morbis gravioribus prægressis, sequuntur: vel ubi causæ materiales, a plethora dependentes, in menstruo aut lochiali negotio turbato, vel in pathematibus hysteris aliquid ad fomentationem & resuscitationem mali contribuere possunt.

In syncope adhuc major versatur difficultas propter defectum observationum, cum hic affectus verus talis adeo sit rarus, ut præter solam recensionem historiarum in se rarissimarum, vix quidquam notatu dignum de illo reperire, multo minus aliquid certi de veris causis antecedentibus colligere liceat: nisi quod historiæ synopes ordinarie de puerperis, aut sub puerperio gravissimis passionibus hysteris vexatis, loquantur: ubi vel ex spasmo, vel a sanguinis lochialis profusione, vel a partu laborioso probabiliter virium & animæ & corporis defectum accusare licet.

XL.

Magis autem patent lipothymicorum affectuum cause occasionales.

SCHOL.

Huc pertinent ira, terror, metus, mœror, imo aliquando gaudium, vel res externos sensus, vel vere, vel per imaginationem moleste afficientes: cujus census sunt dolores sensibiles, pectoris angustationes vel a vestimentis, vel a flatibus incarceratis: sapores & odores ingrati, præcipue hi ultimi, qui, licet aliis individuis gratissimi sint, his tamen subiectis aliquando ita adversi existunt, ut illos maxime fugiant ac aversentur.

Mors.

XLI.

Mors est omnimoda motuum vitalium cessatio, in mixtionis animalis dissolutionem & corruptionem putridam definens.

SCHOL.

Sicut vita formaliter & essentialiter in mixtionis animalis conservatione, per motuum vitalium continuationem jugem ac perennem consistit, qua particulæ mixtionem turbantes fecernuntur & excernuntur: ita oppositum vitæ, nempe mors, in dissolutione mixtionis, & putredinis inductione consistere debet.

Quapropter etiam mortem ad motuum defectus merito referimus, cum nullus sane affectus unquam medico obvius proxime explicatis motuum deficientium morbis propinquior, & quoad externum aspectum similior, reliquos omnes autem effectu suo longissime superans existat, quam hic, qui syncopiticis personis, æque ac aliis in proximo periculo decumbentibus, sine omni individuorum aut subjectorum discrimine ant exceptione, ultimum superaddit rigorem emortualem, cum putredine mox insequente, & tam medicum, quam medici artem eludendo, omnibus ægrorum cruciatibus, & medici laboribus constantissimum imponit

F I N E M.

INDEX